

Univerzita Palackého v Olomouci

Pedagogická fakulta

DIPLOMOVÁ PRÁCE

2022

Bc. Lucie Veronika Botková

UNIVERZITA PALACKÉHO V OLOMOUCI

Pedagogická fakulta

Katedra výtvarné výchovy

DIPLOMOVÁ PRÁCE

Bc. Lucie Veronika Botková

RELIKVIÁŘ PRENATÁLNÍHO ŽIVOTA

Olomouc 2022

Vedoucí práce: Mgr. David Medek Ph.D.

PROHLÁŠENÍ

Prohlašuji, že jsem tuto diplomovou práci vypracovala samostatně a veškeré použité zdroje jsem uvedla v seznamu literatury.

V Olomouci dne.....

Podpis.....

PODĚKOVÁNÍ

Tímto velmi děkuji panu Mgr. Davidu Medkovi Ph.D. za podnětné konzultace a přátelský přístup. Patří k nejlepším pedagogům, jaké znám a bylo mi velkou ctí, vytvořit svou diplomovou práci pod jeho vedením.

Děkuji svému manželovi Tomáši Botkovi za podporu a pomoc při realizaci. Děkuji dále také rodině, která se podílela na hlídání mého malého dítěte, abych měla prostor ke studiu. Děkuji kamarádce a umělkyni Mgr. Niké Silné za rozmluvy o mé diplomové práci a rozšíření mých obzorů. Také bych chtěla poděkovat odborníkovi P. Karlu Skočovskému za literaturu a osvětlení problematiky prenatálního života z pohledu církve.

Každý z výše jmenovaných zanechal v mé práci svůj otisk, bez mnohých bych nebyla schopna své dílo dokončit, proto z celého srdce děkuji.

Věnováno mé nejmilovanější dceři Anežce Botkové

Obsah

1. Úvod	7
2. Teoretická část diplomové práce	8
2.1. Prenatální život.....	8
2.1.1. Postoj katolické církve k prenatálnímu životu.....	8
2.1.2. Vliv náboženství na průběh těhotenství.....	9
2.1.3. Kapitoly z prenatální psychologie.....	11
2.1.4. Prenatální život jako námět v moderním uměleckém světě.....	15
2.2. Relikvie a relikviáře.....	23
2.2.1. Pojem relikvie a relikviář	24
2.2.2. Relikvie a její funkce	24
2.2.3. Vývoj uctívání relikviářů v historii	25
2.2.4. Relikviáře dnes	27
2.2.5. Zpracování relikviáře	28
2.2.6. Podoby relikvií	29
2.2.7. Podoby relikviářů.....	29
2.2.8. Relikviář jako námět v moderním uměleckém světě	31
3. Praktická část diplomové práce.....	34
3.1. Inspirační zdroj	34
3.2. Téma diplomové práce.....	35
3.3. Návrhy a proudy myšlení.....	35
3.4. Realizace.....	39
4. Didaktická část.....	46
4.1. Zadání projektu	46
4.2. Průběh a uskutečnění výuky.....	47
4.3. Reflexe projektu	49
5. Shrnutí a závěr	50
6. Seznam obrazové dokumentace	51
7. Použité zdroje internetové	54
8. Bibliografie.....	59
9. Anotace	60

1. Úvod

Diplomová práce se zabývá tématem prenatalního života a s ním také tématem relikvií a relikviářů. Tyto zdánlivě nekompaktní pojmy se v závěrečné objektové realizaci spojují. Proto je cílem této práce je sledovat z psychologického, náboženského i uměleckého hlediska a hledat jejich vzájemné spojitosti.

Práce je rozdělena do tří logických celků. První celkem je část teoretická, dále praktická a nakonec didaktická.

V teoretické části je vysvětlena koncepce diplomové práce. Je rozdělena na dvě tematické části, na část věnující se tématu prenatalního života a na druhou část věnující se relikviím a relikviářům.

První část teoretické části má tedy za cíl seznámit veřejnost s problematikou prenatalního života z nového hlediska, uvést nové poznatky o životě dítěte v děloze, jeho vnímání a prožívání. Zaměřuje se na něj z hlediska náboženství-postojem katolické církve k tomuto tématu, vlivu náboženství na průběh těhotenství, také z pohledu prenatalní psychologie a v závěru na něj nahlíží jako na téma umělecké tvorby. Zde jsou citována vybraná díla umělců, kteří se rozličnými způsoby snaží vyjádřit mysterium prenatalu.

Druhým tématem teoretické části je oblast relikvií a relikviářů. Toto téma je současné době poněkud vzdálené. Uctívání relikvií veřejností již není chápáno tak, jak tomu bylo například před sto, nebo dvě stě lety. Proto je podstatné vysvětlení problematiky podstaty relikvií k pochopení jejich existence. Z toho důvodu jsou zde vysvětleny podoby relikvií i relikviářů, jejich funkce, vznik a historický vývoj, umělecké zpracování a podoba jejich uctívání v současnosti. Nechybí zde také kapitola o relikviáři jako o tématu uměleckého tvorby.

Praktická část této diplomové práce popisuje postup vzniku uměleckého díla. V této praktické části je vysvětlen inspirační zdroj, který později v jistých souvislostech vykrytalizoval na téma výtvarné práce. Zde jsou popsány autorčiny vnitřní pochody jako osobní souvislosti, přístup k tématu a koncepce tvorby. Dále je zde uveden postup realizace doplněný o obrazovou dokumentaci.

Poslední didaktická část obsahuje pedagogický projekt na téma prenatalního života. Bohužel z důvodu rodičovské dovolené nebyl dosud zrealizován, přesto je detailně vypracován a připraven k uskutečnění.

2. Teoretická část diplomové práce

V teoretické části diplomové práce se věnuji tématu prenatálního života a tématu relikvií a relikviářů. Sleduji je z psychologického, náboženského i uměleckého hlediska, hledám jejich vzájemné spojitosti.

2.1. Prenatální život

Donedávna nám byla realita prenatálního života utajena a uschována v bezpečném matčině lůně. To, co se zde od počátku člověka odehrávalo, můžeme pozorovat a zkoumat až nyní od 2. poloviny 20. století skrze moderní technologie. Je reálné studovat plod od jeho vzniku až po poslední chvíle strávené v děloze nejen z hlediska biologie, ale také z hlediska psychologie. Ve své práci bych se chtěla zaměřit na průnik tématu prenatálního života a tématu víry, náboženství. Mým cílem je zmapovat schopnosti dítěte umístěného v děloze a také souvislosti náboženského přístupu k němu.

Jelikož ve své finální práci vytvářím relikviář, zaměřuji se proto na katolickou církev, na její postoj k prenatálnímu životu. Dále se věnuji vlivu náboženství a víry v obecném slova smyslu na období těhotenství a jeho průběh. Následující kapitoly se věnují prenatální psychologii, prožívání plodu skrze emoce a komunikaci a také jeho paměťovým schopnostem. Má práce obsahuje rovněž kapitolu s tématem pupeční šňůry, jelikož s mou finální prací přímo souvisí. V poslední práci se zaměřuji na umělce, pracující s tématem života v prenatálu.

2.1.1. Postoj katolické církve k prenatálnímu životu

Své stanovisko katolické církve k nenarozenému dítěti není krátkodobou záležitostí. Informace o církevním stanovisku k prenatálnímu životu lze vyčíst především z vyjádření církve k umělému ukončení těhotenství. Ačkoliv bylo v průběhu dějin zaznamenáno mnoho názorů na tuto problematiku, postoj církve zůstal více méně stejný. Negativní stanovisko k potratu bylo písemně zaznamenáno již v prvních dokumentech církve z 1. a 2. století n. l. Potraty i v ranném stádiu těhotenství byly ze strany církve neakceptovány a byly považovány za těžký hřích. Jako reakcí na tento hřích následovaly kanonické tresty, dokládající jeho vážnost.¹

¹ Respect for Unborn Human Life: The Church's Constant Teaching | USCCB. United States Conference of Catholic Bishops [online]. Copyright ©2021 United States Conference of Catholic

Zajímavá je ovšem teorie pocházející od Aristotela, která byla ve společnosti i v církvi několikrát diskutována, avšak byla církevně zavržena až v 2. polovině 19. století. Tato teorie předpokládala, že lidská duše se připojuje k tělu embrya až po určité době. „Aristoteles předpokládal, že k tomu, aby se hmota z ženského lůna proměnila v bytost, která by mohla získat specificky lidskou podobu nebo duši, je zapotřebí určitý proces, který probíhá v průběhu času.“² Po vstoupení duše býval plod označován jako „oživený“ nebo „po oživení“. Tuto teorii mezi prvními vyvrátil profesor medicíny Fienus, který přišel s teorií, že duše je ve vývoji dítěte obsažena od početí, jelikož by nedokázala organizovat tělo.

V České republice a v mnoha dalších zemích jsou potraty legalizované do určitého vývojové fáze dítěte. Nabízí se zde hypotéza, že moderní doba zde čerpá z Aristotela a jeho teorie. Důvody k legalizaci potratu jsou samozřejmě ale mnohem složitější, přesto však jistá spojitost se zde nabízí. Jak se na tuto problematiku dívá církev? Je správné se domnívat, že je dítě ještě „neúplné“ a z toho důvodu je jeho usmrcení etické? „*Nicméně potraty ve všech stádiích byly považovány za těžké morální zlo.*“³ Plod ve všech fázích vývoje je označován za člověka, osobu, za bytost. Splynutím spermií a vajíčka vzniká v této posvátné chvíli nový nový život, který je označován darem od Boha. K dobrovolnému ukončení těhotenství se velmi působivě vyjádřil papež František jako o nájemné vraždě.⁴

2.1.2. Vliv náboženství na průběh těhotenství

Dějiny jsou určovány filozofií národa, jenž je zrcadlena v kultuře a přenášena tradicemi. Od pradávna byla historie ovlivňována náboženstvím. Jaké měla víra v obecném smyslu slova, v historii

Bishops [cit. 12.10.2021]. Dostupné z: <https://www.usccb.org/issues-and-action/human-life-and-dignity/abortion/respect-for-unborn-human-life>

² Library : The Roman Catholic Church and Abortion: An Historical Perspective - Part I | Catholic Culture. Catholic News, Commentary, Information, Resources, and the Liturgical Year | Catholic Culture [online]. Copyright © [cit. 12.10.2021]. Dostupné z: <https://www.catholicculture.org/culture/library/view.cfm?id=3361>

³ Respect for Unborn Human Life: The Church's Constant Teaching | USCCB. United States Conference of Catholic Bishops [online]. Copyright ©2021 United States Conference of Catholic Bishops [cit. 12.10.2021]. Dostupné z: <https://www.usccb.org/issues-and-action/human-life-and-dignity/abortion/respect-for-unborn-human-life>

⁴ Lékař jako nájemný zabiják. Papež František přirovnal potrat k objednávce vraždy - Deník.cz. Deník.cz - informace, které jsou vám nejbliž [online]. Copyright © [cit. 12.10.2021]. Dostupné z: https://www.denik.cz/ze_sveta/lekar-jako-najemny-zabijak-papez-frantisek-prirovnal-potrat-k-objednani-vrazdy-20181010.html

tolik důležitá, vliv na průběh těhotenství? V nedávné době bylo dokázáno, že věřící ženy prožívají těhotenství lépe než ženy bez náboženského vyznání. Tyto ženy totiž prožívají méně úzkosti, která negativně ovlivňuje plod. *"Ve studii provedené v roce 2006 bylo prokázáno, že stimulace autonomního nervového systému způsobená úzkostí zvyšuje produkci hormonů, jako je noradrenalin, což následně vedlo ke zvýšení cévního odporu dělohy a zvýšeného arteriálního tlaku, snížení průtoku krve dělohou, a nakonec ke snížení přívod kyslíku k plodu."*⁵ Jelikož prožívání matky v těhotenství má vliv i na prožívání dítěte v prenatálu, pokládám za správné uvést informace také k této problematice.

Ženy v produktivním věku prožívaly v nedávné době těhotenství téměř neustále, z důvodu nedostatečných prostředků zabraňujících nechtěnému početí. Ačkoliv historie ochranných pomůcek začíná již ve starověku a v 19. století zaznamenala velký růst, první schválená antikoncepční pilulka vznikla až v 1. polovině 20. století.⁶ Těhotenství žen proto následovaly většinou velmi rychle za sebou, z čehož je možné usuzovat, že pro ně bylo po několik let normálním stavem. Obecně vzato, prožívání vznikajícího nového života bylo pro ženy minulosti denní realitou.

Omezenost lékařství v historii však zjevně vnášela do psychiky těhotné ženy jisté pochybnosti. Úmrtnost kojenců i matek zdaleka nebyla neznámým jevem. Například v období renesance 1 ze 3 žen při porodu zemřela.⁷ Domnívám se, že náboženství v psychice ženy hrálo důležitou roli jako pomocník v těžkých situacích, přinášelo relaxaci a uklidnění a mělo pozitivní vliv na její vnímání budoucnosti. Mé přesvědčení také potvrzuje nedávný závěr vědeckého výzkumu zkoumající průběh těhotenství věřících a nevěřících žen. *"V souladu s tím bylo prokázáno, že duševní zdraví je pozitivně spojeno s náboženstvím."*⁸

Je možné se domnívat, že náboženství a víra v zastoupení modliteb, podávání svátostí a účasti na bohoslužbách byla pro ženy v minulosti zjevně stejně důležitá, jako je pro nynější těhotné ženy

⁵ The Effect of Pregnancy-related Religious Training on Religious Attitudes among Pregnant Women. Journal of Midwifery and Reproductive Health [online]. Copyright © Journal Management System. [cit. 02.10.2021]. Dostupné z: https://jmrh.mums.ac.ir/article_10778.html

⁶ Historie antikoncepce | antikoncepce.cz. Informace o antikoncepci | antikoncepce.cz [online]. Copyright © 2021 Bayer s.r.o. [cit. 04.10.2021]. Dostupné z: <https://www.antikoncepce.cz/historie-antikoncepce>

⁷ Renaissance childbirth - Victoria and Albert Museum. [online]. Copyright © Victoria and Albert Museum, London 2016 [cit. 30.09.2021]. Dostupné z: <http://www.vam.ac.uk/content/articles/r/renaissance-childbirth/>

⁸ The Effect of Pregnancy-related Religious Training on Religious Attitudes among Pregnant Women. Journal of Midwifery and Reproductive Health [online]. Copyright © Journal Management System. [cit. 02.10.2021]. Dostupné z: https://jmrh.mums.ac.ir/article_10778.html

důležitá jóga, příprava pro těhotné, meditace a masáže. Je tedy možno říci, že spirituální ladění žen v těhotenství neustalo, pouze změnilo svou formu, jenž je bližší dnešní moderní společnosti. Účinek zůstává však stejný, jde o snižování úzkosti a strachu, což by negativně ovlivňovalo prožívání matky a dost možná také vývoj plodu.

2.1.3. Kapitoly z prenatální psychologie

Tématem psychologie nenarozeného jedince se zabývá poměrně nová věda prenatální psychologie. Ačkoliv moderní technologie již desítky let přináší stále nové a nové informace o vývoji dítěte v děloze, většina studií byla dlouho zaměřena na fyziologii a psychologie zůstávala dlouho upozaděna.⁹ Pokládám za přínosné tento rodící se obor zmínit a publikovat informace o vnitřním životě dítěte v prenatálu, jeho emocích, schopnostech a paměti.

2.1.3.1. Prenatální komunikace a emoce plodu

Prenatální komunikací se rozumí primárně sociální interakce mezi matkou a dítětem v děloze. Vědomě či nevědomě matka tuto komunikaci v průběhu těhotenství neustále praktikuje. Skrze ni vzniká vazba mezi matkou, dítětem, ale také dalšími blízkými osobami. Při tomto kontaktu se využívají smysly, avšak také samotná myšlenka matky může být způsobem komunikace s dítětem. Například projevoování lásky a přijetí dítěte nezůstává bez odezvy, reakcí na ni je zvýšení srdeční frekvence plodu.¹⁰

„Již v roce 1981 náš přední psycholog Zdeněk Matějček se zmiňoval o tom, že všechny myšlenky a pocity se v těhotenství přenášejí z matky na dítě, a to jak pozitivní, tak i negativní“¹¹ Myšlenky vyvolávají reakci těla v hormonální formě, kterou dítě zaznamenává a může na ni reagovat. Chování a reagování na vzniklé podněty ovšem samozřejmě nemusí být totožné s reakcí matky.

⁹ Prenatální psychologie. Informační systém [online]. Dostupné z: https://is.muni.cz/el/ped/jaro2014/SC4BK_ONPS/um/kap2/kap2_6.html

¹⁰ PhDr. Eva Labusová - rodičovství - psychologie - zdraví. PhDr. Eva Labusová - rodičovství - psychologie - zdraví [online]. Copyright © 2006 [cit. 18.09.2021]. Dostupné z: http://www.evalabusova.cz/preklady/prenatalni_psychologie.php

¹¹ Navažte kontakt s miminkem v bříšku aneb prenatální komunikace | Lucie Kopáčová. Lucie Kopáčová | CESTY K [online]. Copyright © 2021 Lucie Kopáčová [cit. 28.09.2021]. Dostupné z: <https://luciekopacova.cz/navazte-kontakt-s-miminkem-v-brisku-aneb-prenatalni-komunikace/>

Mnohé výzkumy potvrzují, že emoce a jejich prožívání matkou mohou ovlivňovat chování dítěte v děloze. Stres, neklid a silné negativní citové reakce matky, nebo také lékařské zásahy do těla matky vyvolávají negativní odezvy u dítěte. Plod může ze strachu vyprázdnit svůj močový měchýř, maximalizovat svou pohybovou aktivitu, nebo naopak se přestat hýbat (změna aktivity může být v řádu hodin i týdnů).¹² Je zřejmé, že již dítě žijící v nitroděložním prostředí prožívá emoce. Na jejich základě poté může reagovat na daný podnět.

V posledních letech bylo zjištěno, že hormonální rovina komunikace mezi matkou a dítětem ovlivňuje denní rytmus dítěte i délku samotného těhotenství. Tato informace by v budoucnu mohla pomoci k identifikaci a možnosti včasnému zabránění předčasným porodům. *„Denní rytmy mateřských a placentárních signálů a jejich role v příchodu a načasování porodu je oblast zralá ke studiu s obrovským potenciálem pro převod do klinické péče o zdravé těhotenství.“*¹³

Za zmínku stojí také reakce dítěte, jenž jsou zaznamenány při aminocentéze. David Chamberlain zaznamenává příklad o aktivní reakci dítěte na tento lékařský zákrok. *„Ranné zprávy (1978) v lékařské literatuře představují porodníka, který omylem zasáhl plod do ramene. Ve dvaceti dvou týdnech věku se toto dítě otočilo od jehly, nahmatalo ji paží a opakovaně jehlu udeřilo.“*¹⁴ Je zjevné, že plod se dokáže aktivně bránit, jelikož si je vědom hrozícího nebezpečí a uvědoměle na něj reaguje.

Domnívám se, že největším důkazem o prožívání emocí dítětem v děloze je dosud málo známý nitroděložní, nebo také fetální pláč. Dochází k němu při vniknutí vzduchu do amniové dutiny, opět v souvislosti s lékařskými zásahy (vagitus uterinus). Schopnost plodu reagovat pláčem je doložena od 20. týdne těhotenství. Jeden z prvních lékařů věnující se tomuto fenomenu je George Ryder. *„Podle jeho výpočtů 20 procent dětí, které byly slyšeny plakat v děloze, zemřely – to napovídá o naléhavé skutečnosti jejich bolesti, zděšení a smutku.“*¹⁵ Je možné se domnívat, že fetální pláč dítěte vyjadřuje reakci na negativní skutečnosti a změny. Dosud ovšem nebyla jasně objasněna hranice

¹² CHAMBERLAIN, David B. Pohled do mateřského lůna: vědomé dítě od početí ke zrození. Praha: Kořeny, 2014. ISBN 978-80-905766-5-0. str. 60

¹³ Frontiers | Maternal-Fetal Circadian Communication During Pregnancy | Endocrinology. Frontiers | Peer Reviewed Articles - Open Access Journals [online]. Dostupné z: <https://www.frontiersin.org/articles/10.3389/fendo.2020.00198/full>

¹⁴ CHAMBERLAIN, David B. Pohled do mateřského lůna: vědomé dítě od početí ke zrození. Praha: Kořeny, 2014. ISBN 978-80-905766-5-0. str. 59

¹⁵ CHAMBERLAIN, David B. Pohled do mateřského lůna: vědomé dítě od početí ke zrození. Praha: Kořeny, 2014. ISBN 978-80-905766-5-0. str. 61

pocitování bolesti plodem, vědci se obecně shodují nad třetím trimestrem. Prenatální pláč a jeho pravá příčina bude nadále předmětem zkoumání.¹⁶

2.1.3.2. Paměťové schopnosti plodu

Porod není počátkem života, je pouze přechodnou stanicí, cestou z matčina těla na svět. Dítě se rozvíjí, učí, zdokonaluje ve svých schopnostech. *„Veškeré schopnosti, které má narozené dítě se vyvíjí již v období prenatálu.“*¹⁷ Je však správné se domnívat že s mnohými schopnostmi se rozvíjí i paměť dítěte? Až do 2. poloviny 20.století panovalo přesvědčení, že děti ve věku do tří let nejsou schopny vybavit si vzpomínky a jejich schopnost učení je velmi omezená. Toto přesvědčení, postavené na teorii Sigmunda Freuda vycházelo z fyziologických předpokladů (teorie dětské anamnéze), že vývoj mozku není dokončen. Je však dokázáno, že dítě v děloze má paměť, i když vývoj mozku zdaleka není u konce. *„Nová perspektiva ukazuje, že si děti neustále pamatují a učí se to, co zrovna potřebují. Tyto vzpomínky se neztratí, jsou neustále aktualizovány tím, jak učení pokračuje.“*¹⁸

Dnes už je možné si tuto problematiku ověřit na mnoha studiích, které dokazují že dítě si ve své paměti uchovává mnohé informace, např. písničky, pohádky, slova, zvuky, se kterými se setkávalo v průběhu prenatálního života. Způsoby zkoumání často využívají rozhovoru s rodiči, terapeutických poznatků, experimentální zkoumání apod. Informace nabyté v těchto studiích se v posledních letech dostávají do povědomí veřejnosti. Vnímání oduševnělého dítěte tak pomalu vyvrací staré zkostnatělé paradigma z minulého století.

Velmi zajímavým předmětem zkoumání je otázka, zda jsou vzpomínky na porod uloženy někde hluboko v paměti člověka. Ačkoliv se jedná o dosud kontroverzní téma, při jehož zkoumání se také využívá změněný stav vědomí, domnívám se, že není na škodu jej zmínit. *„Průkopnická práce kalifornského porodníka Davida Cheeka, který zhyponotizoval sto lidí, odhaluje, že tito lidé dokázali*

¹⁶ Do Babies Cry in the Womb? Plus, What It May Mean. Healthline: Medical information and health advice you can trust. [online]. Copyright © 2005 [cit. 28.09.2021]. Dostupné z: <https://www.healthline.com/health/pregnancy/do-babies-cry-in-the-womb#takeaway>

¹⁷ CICCOTTI, Serge. Rozumíte svému děťátku?: zajímavé psychologické experimenty pro lepší pochopení nejmenších dětí. Praha: Portál, 2008. Rádci pro rodiče a vychovatele. ISBN 978-80-7367-444-1. str. 145

¹⁸ CHAMBERLAIN, David B. Pohled do mateřského lůna: vědomé dítě od početí ke zrození. Praha: Kořeny, 2014. ISBN 978-80-905766-5-0. str. 208

přesně předvést celý soubor pohybů a sekvencí ze svého vlastního porodu.“¹⁹ Pokud opravdu máme v paměti uložený průběh porodu, porodní traumata a další informace s ním spojené, je možné, že podoba porodu má vliv na pozdější život jedince? Toto stanovisko mezi prvními na akademické půdě zastává Matthew Appleton: „*To, že jsou miminka hluboce ovlivněna tím, jak se narodí, a že to má zásadní důsledky, je podle mé zkušenosti realitou, kterou jsem bez výhrad přijal.*“²⁰ Objem prenatálních i perinatálních vzpomínek a jejich vliv na lidský život jsou však nadále předmětem budoucích vědeckých studií.

2.1.3.3. Pupeční šňůra a její role

Mým cílem není popsat biologii prenatálního života, přesto bych chtěla zmínit roli pupeční šňůry v prenatálním období, jelikož s mou finální prací a jejím námětem přímo souvisí.

Mezi důležitou součástí prenatálního prostředí je pupeční šňůra. Její role je být prostředníkem mezi dítětem a placentou. Předává veškerý kyslík a živiny až do poslední chvíle, než se dítě dostane na svět. Stejně jako dodává živiny a kyslík do těla dítěte, odvádí i veškeré odpadní látky. Pupečnick je tvořen želatinovou tekutinou, která má za úkol udržet průchod pupečnickem. Jeho délka se pohybuje kolem 50 centimetrů. Po porodu končí jeho význam, a proto se odděluje od placenty, která stejně jako pupečnick provází plod téměř celý prenatální život.²¹ Domnívám se, že ačkoliv biologická funkce je velmi důležitá, je pupeční šňůra považována za prostředek k fyzickému ale i emocionálnímu připoutání s plodem, dalo by se říct za „předmět spojení“.

Bylo by zajisté bezpředmětné vyjmenovávat veškeré biologické procesy, přesto bych chtěla poznamenat, že splynutí spermie a vajíčka je velkým třeskem a počátkem dlouhé cesty zrodu nového člověka. Při důkladném studiu fyziologických procesů probíhajících v období prenatálního období vyvstává neviditelná leč přítomná moudrost přírody, jenž se nachází v lidském těle. Obsahuje totiž jakousi hybnou sílu a moudrost, která tvoří a staví v každém okamžiku novou bytost

¹⁹ CHAMBERLAIN, David B. Pohled do mateřského lůna: vědomé dítě od početí ke zrození. Praha: Kořeny, 2014. ISBN 978-80-905766-5-0. str. 215

²⁰ prenatální psychologie, léčení porodního traumatu, naplnění potřeb. Úvod - Česká kraniosakrální asociace [online]. Copyright © 2021 Česká asociace terapeutů kraniosakrální biodynamiky. [cit. 18.10.2021]. Dostupné z: <https://www.kranio.eu/porodni-trauma-slepe-misto-nasi-kultury/>

²¹ Anatomy, Abdomen and Pelvis, Umbilical Cord - StatPearls - NCBI Bookshelf. National Center for Biotechnology Information [online]. Copyright © 2021, StatPearls Publishing LLC. [cit. 27.10.2021]. Dostupné z: <https://www.ncbi.nlm.nih.gov/books/NBK557389/>

podle přesného programu. Všechny buňky mají jasně definovaný cíl a podle něj pracují. Budují, vyživují, chrání, mění se i umírají pro vznikající nový život. Stejně přesnou funkci má pupeční šňůra.

V posledních letech roste popularita zamrazování pupečnickové krve pro pozdější použití. Tato krev obsahuje velmi vzácné kmenové buňky, které se v těle člověka dále již nikdy nevytvoří. Je možné ji použít i při těch nejvážnějších onemocněních, pro opravu tkání i orgánů. „*Pupečnicková krev a buňky z ní se v současné medicíně nejčastěji využívají při léčbě leukémie, lymfomů, myelomů, nádorových onemocnění, poruše krvetvorby nebo imunity.*“²² Dalo by se říci, že obsah pupečnicku je jakousi živou vodou, která dokáže člověka vyléčit i z tak těžké nemoci jako je například rakovina. Objevení těchto obdivuhodných vlastností sahá do nedávné doby 70. tých let minulého století. Schopnosti a způsob aplikace pupečnickové krve ještě není definitivně vybadán a zpracován, přesto existuje dostatek podkladů dokládajících obrovský potenciál použití pupečnickové krve v současnosti i do budoucna.²³

2.1.4. Prenatální život jako námět v moderním uměleckém světě

Téma prenatálního života, jenž bylo v minulosti vyobrazováno pouze na anatomických kresbách určených k lékařským účelům, se nyní v době moderní stává aktuálním. Je to způsobeno především moderní technikou a novými lékařskými poznatky, skrze které se odkrývají tajemství, jež zůstávala po tisíce let utajena. S pomocí přístrojů je nyní možné nahlédnout v prostoru dělohy na vznikající život, měřit jeho srdeční frekvenci, zaznamenávat jeho pohyby a reakce, zjistit jeho pohlaví, sledovat jeho růst a vývoj od početí, až do období plodu před porodem atd.

Není tedy divu, že tyto nové možnosti získaly pozornost nejdříve fotografů, kteří s lékařskou pomocí dokázali vytvořit nespočet záběrů prenatálního života. Tajemství matčina lůna díky tomu přestalo být tabu a jako námět se nyní objevuje v uměleckých realizacích. Téma dítěte v děloze pojímá však každý tvůrce z jiného pohledu a mnohdy je přítomna vyšší myšlenka, jenž je skrze prenatální život vyjádřena.

²² Pupečník a jeho význam. Víte, co je pupečnicková krev? - JenProTěhotné.cz. JenProTěhotné.cz - Vše, co potřebujete vědět o těhotenství [online]. Dostupné z: <https://www.jenprotehotne.cz/pupecnik-a-pupik-jak-osetrovat-pupik/>

²³ Frontiers | Use of Human Umbilical Cord and Its Byproducts in Tissue Regeneration | Bioengineering and Biotechnology. Frontiers | Peer Reviewed Articles - Open Access Journals [online]. Dostupné z: <https://www.frontiersin.org/articles/10.3389/fbioe.2020.00117/full>

Mým cílem však není vyjmenovat všechny umělce, kteří se nějakým způsobem dotýkají tohoto tématu. Zmíním osobnosti a díla, které mě zaujaly svou originalitou, neobvyklým přístupem a jsou nějakým způsobem mé práci blízké. Federico Clapis opakovaně vytváří sochy s vyobrazením nenarozeného dítěte. Jako vyšší téma však vždy přikládá aktuální otázky současné společnosti, mezi něj patří nejčastěji závislosti na moderních technologiích. Tato vyšší témata vkládá do výjevů souvisejících s životem dítěte v děloze, s těhotenstvím, s narozením dítěte, a tak vytváří větší důraz svého sdělení. Naproti tomu Josefína Dušková vyobrazuje prenatální život v nadnesené podobě. Vytváří organické vizuálně působivé objekty, které působí, jako by byly vyňaty z přírody. Symbolizují křehkost života embrya a jsou pro mě inspirující především v přístupu ve formě, struktuře, zkrátka v práci s materiálem. David Černý je umělcem mnoha slavných realizací a je znám především pro své satiricko-politické zaměření. V jeho tvorbě se ovšem také často objevují sochy s vyjádřením počátku života (ať už vyobrazením malých dětí, embrya, či těhotné ženy). Černý toto téma také obohacuje o otázky současného světa, vystavuje jej se symbolickým poselstvím, nebo pouze zprostředkovává jeho znovu zakoušení. Poslední autor, jemuž se v této diplomové práci věnuji, je Jan Evangelista Jirásek, který mimo svou lékařskou profesi se celoživotně věnoval fotografiím prenatálního života embrya. Zkoumal především hranici, kde končí normální růst a kde začínají patologické vývojové vady. Toto zaměření jej vedlo k umělecké tvorbě, totiž k přetváření fotografií, lépe řečeno k zviditelňování konkrétních zajímavých prvků embrya. Po shlédnutí Jiráskových snímků je člověk zmaten prapodivnými výjevy, v nichž se otázka normálnosti a abnormality naprosto ztrácí.

2.1.4.1. Federico Clapis

Federico Clapis je italský současný umělec, narozený 4. dubna 1987 v Miláně, který se věnuje sochařství, instalacím a videoartu. Svou uměleckou dráhu začal na sociálních sítích skrze tvorbu videí, díky kterým se stal slavným. Od roku 2015 se začal zabývat tvorbou uměleckých děl a začal je vystavovat a prezentovat. Svým způsobem tvorby a prezentace je velmi neobvyklý, jelikož každé dílo sdílí a povzbuzuje své publikum k diskuzi, již považuje za součást uměleckého záměru, čímž vlastně zahrnuje diváka do výtvarného procesu.²⁴

²⁴ About | Federico Clapis. Federico Clapis | Contemporary Italian artist [online]. Dostupné z: <https://www.federicoclapis.com/about/>

Clapis využívá materiály jako bronz, neopracované dřevo, kámen, drát, mech, kámen, nejčastěji však laminát a epoxid. K tvorbě využívá také nové technologie, např. nyní již rozšířený 3D tisk, nebo také své sochy doprovází videoartem.

O zápalu tvorby tohoto italského postmoderního umělce nemůže být pochyb. „*Současné umění je jediný skutečný vesmír, ve kterém vidím svou přítomnost a budoucnost, a všechny mé další umělecké aktivity sloužily pouze k dosažení tohoto porozumění*“. F. Clapis ²⁵

Náměty, jimiž se zabývá, se plně věnují současnému životu a životu s technologiemi. Reaguje na současné dění, na zvyklosti dnešního světa, které se týkají každého z nás (např. nové technologie, politické otázky apod.). Svými díly vybízí diváka k přemýšlení nad způsobem života. Velmi citlivým, nenásilným, a přitom důrazným způsobem předkládá myšlenky svých děl. Často využívá figurální motivy.

Téma nenarozeného dítě i čerstvého novorozence je Fredericem Clapitem několikrát vyobrazováno. Mezi tyto práce se řadí díla jako „Krypto připojení“, „Babydron“, „Vítejte“, nebo „Připojení“. Proč Clapis s oblibou vyobrazuje plod v děloze, těhotenství, početí, narození apod? Domnívám se, že tato období jsou pro člověka nejcitlivější, a proto do nich výtvarník vkládá své náměty, které se tak stávají ještě palčivějšími, a proto poukazuje na něj z pohledu absurdity dnešní doby.

Obr. č.1

Mezi geniální díla týkající se prenatálního života zajisté patří výše zmíněná socha „Připojení“. Jedná se o monumentální sochu ženského torza, jenž začíná u krku ženy a končí u stehů. Nemá ruce a spočívá na jednoduchém kvádrovém podstavci. Toto torzo, nebo lépe řečeno žena, jenž je vyobrazena v torze, je ve vysokém stupni těhotenství. Ve velkém břiše, jenž bychom mohli odhadnout na 9. měsíc těhotenství, je z pravé strany vizuálně působivý výkroj do nitra její dělohy. V

²⁵ Federico Clapis | Art Backers - Limited Edition Prints Signed - Affordable Art. Art Backers - Limited Edition Prints Signed - Affordable Art [online]. Copyright © 2020 [cit. 19.02.2021]. Dostupné z: <https://www.artbackers.com/artists/federico-clapis/>

ní se nachází malé dítě v klasické pozici skrčence. Má překřížené a skrčené nohy, schoulenou hlavičku. Toto dítě svírá v ruce dotykový telefon, k němuž svou hlavičku upírá. (Obr. č. 1.)

Socha byla vytvořena s námětem dopadu kryptoměn na budoucí generace. Tato zakázka byla zadána společností Eidoo, aby zprostředkovala širší veřejnosti otázky současné kryptoměny a její možné budoucí fungování.²⁶ Žena, jenž je ve zkratce vyobrazena, symbolizuje starou generaci, minulost. Prenatální život dítěte, jenž F. Clapis v této soše vyobrazuje, je obrazem, lépe řečeno symbolem budoucnosti. Nabízí se zde myšlenka, že i to největší a nejsilnější pouto, které funguje právě v době prenatální skrze pupeční šňůru mezi matkou a dítětem, je odmítáno a nahrazováno připojením technologickým, mediálně komunikačním. Interpretace této sochy vzbuzuje silné a hluboké otázky týkající se budoucnosti.

2.1.4.2. David Černý

David Černý je beze sporu jeden z nejslavnějších českých žijících umělců. Jeho tvorba získala své diváky nejen v Česku, ale po celém světě, což dokazuje velká řada prestižních ocenění a jeho hojná výstavní činnost. Tento autor, narozený roku 1967, se proslavil především díky svému provokativnímu umění. Vystudoval pražskou UMPRUM a zúčastnil se také jednoho residenčního programu ve Švýcarsku a dvou residenčních programů v New Yorku.²⁷

Hlavním médiem umělce Černého je sochařství, v němž využívá širokou škálu materiálů. Často s nimi pracuje kombinovanou technikou. Ve své tvorbě však využívá také happening, performance a jeho tvorba je většinou prezentována na veřejných místech, z nichž velká část se nachází v Praze. David Černý je typickým představitelem tuzemského postmoderního umění. Ve svých námětech často koketuje s politickými a sociálními otázkami. Jemu vlastní otevřený a provokativní pohled na věc mu však také vynesl různá soudní řízení a trestní oznámení, což dokazuje bez diskuzní kontroverzi jeho námětů.

²⁶ London Hosts World's First Public Crypto Sculpture, "Crypto Connection," Commissioned By Eidoo. Forbes [online]. Copyright © 2021 Forbes Media LLC. All Rights Reserved [cit. 17.05.2021]. Dostupné z: <https://www.forbes.com/sites/eidoo/2018/06/18/london-hosts-worlds-first-public-crypto-sculpture-crypto-connection-commissioned-by-eidoo/?sh=4d8209023900>

²⁷ David Černý - Aktuálně.cz. Aktuálně - Aktuálně.cz [online]. Copyright © [cit. 25.06.2021]. Dostupné z: <https://www.aktualne.cz/wiki/kultura/cerny-david-sochar/r~i:wiki:1803/>

Námět dítěte se rovněž několikrát objevuje v jeho tvorbě. Mezi jedno z nejpozoruhodnějších děl s touto tematikou patří dle mého názoru dílo s názvem „Embryo divadla na zábradlí“. Jedná se o dílo z roku 2008, jenž sochař Černý vytvořil k padesátiletému výročí tohoto divadla. Nachází se na neobvyklém místě-na odtokové rouře umístěné na rohu divadelní budovy, ale přesto přitahuje pozornost, a to zvláště v noci kdy svítí. Tato realizace vzbudila jako většina jeho děl velké ohlasy, nejvíce u členů divadla samotného. Mnoho lidí s touto realizací nesouhlasí, „*Naproti tomu ti, co s výtvarníkem sympatizují, označují jeho dílo za jakési embryo, zárodek, který bije pro divadlo*“²⁸.

(Obr. č. 2)

Obr. č. 2

Tento pohled na téma embrya je velice inspirativní, symbol života je v něm povznesen na vyšší úroveň, a proto tato socha si zajisté zaslouží pozornost. Domnívám se, že embryo symbolizuje něco nového, co vzniká, co se vyvíjí a rodí právě v tomto divadle. Embryo je tedy možné interpretovat jako něco, co přijde v budoucnosti a nahradí zastaralou minulost.

Za zmínku stojí také „In Utero“, šestimetrová nerezová socha z oceli, jenž vyobrazuje těhotnou ženu ve vysokém stupni těhotenství v pokleku, s nohama od sebe a s rukama složenýma za hlavou. Vyobrazení ženy není nijak konkrétní, působí spíše jako zrcadlo, jako jakýsi zvláštní odraz hmoty, v jehož obsahu se nachází hlavní obsah-děloha. Toto dílo nese latinský název, jenž v překladu znamená „v děloze“. Na této realizaci je zajímavé, že je možné si sochu prohlédnout nejen ze všech stran, ale také uvnitř. Dalo by se říct, že prezentace sochy zevnitř je její hlavní úkol. Divák má

²⁸ David Černý rozpoltil Divadlo Na zábradlí — ČT24 — Česká televize. ČT24 — Nejdůvěryhodnější zpravodajský web v ČR — Česká televize [online]. Copyright © [cit. 27.02.2021]. Dostupné z: <https://ct24.ceskatelevize.cz/kultura/1421720-david-cerny-rozpoltil-divadlo-na-zabradli>

zakusit octnout se znovu v děloze a pocítit její úzký prostor.²⁹ Z toho je možné konstatovat, že David Černý nám prenatalní život nepřekládá jako dílo, ale vytváří dílo, skrze které se stává divák aktivním objektem, prenatalní život zažívající.

2.1.4.3. Jan Evangelista Jirásek

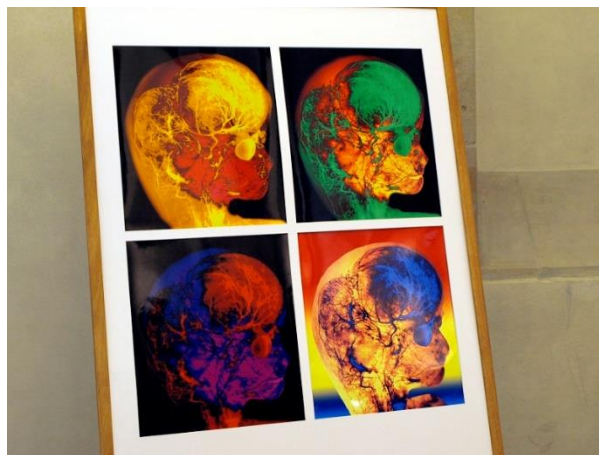
Mezi osobnosti, zabývající se tématem prenatalního života patří dozajista Prof. MUDr. Jan Evangelista Jirásek, DrSc. Tento vědec, embryolog a profesor Karlovy Univerzity, jemuž je připsáno prvenství za zjištění pohlaví nenarozeného dítěte z plodové vody, se kromě své vědecké dráhy okrajově věnoval také výtvarnému umění. Narodil se v roce 1929 a zemřel v dožitých devadesáti letech, v roce 2019. Zaujetí prenatalním obdobím jej provázelo po celý život a měl možnost se mu badatelsky věnovat nejen v ČR, ale také na mnoha amerických univerzitách. Za svůj život nashromáždil objemný obrazový materiál fotografií embrya pomocí mikroskopických technik.³⁰ Skrze tento způsob zkoumání dokázal detailně popsat nejen samotný vývoj embrya, ale také způsob vzniku a průběh vrozených vad.

V tvorbě mu byl inspirací právě onen lékařský obor zaměřený na prenatalní život, v němž vynikal na světové úrovni a jehož zaujetí ho vedlo k uměleckému vyjádření. Hlavním médiem autorovy tvorby jsou výše zmíněné zvětšené fotografie embrya, jenž autor zachycuje v různých fázích vývoje. Velikost zárodku je fotografována od 2 mm až do 32 mm. Tyto fotografie vyobrazují převážně portrét, celé tělo, ale i části těla embrya. Většina těchto snímků vyšla knižně v mnoha publikacích, z nichž vyniká svým významem především „Atlas of Human Prenatal Morphogenesis“ která jako první zkoumá normální i patologický vývoj embrya na základě fotografických snímků z dělohy.³¹

²⁹ David Cerny and his art in Prague | Amused Observer. Amused Observer [online]. Copyright © 2021 [cit. 17.05.2021]. Dostupné z: <http://amusedobserver.com/en/a-weird-walk-following-the-footsteps-od-david-cerny-in-prague-the-czech-republic/>

³⁰ Opustil nás prof. Jan E. Jirásek | 2. lékařská fakulta Univerzity Karlovy. 2. lékařská fakulta Univerzity Karlovy [online]. Copyright © Univerzita Karlova [cit. 02.03.2021]. Dostupné z: <https://www.lf2.cuni.cz/fakulta/clanky/nekrology/opustil-nas-prof-jan-e-jirasek>

³¹ Atlas of Human Prenatal Morphogenesis - Jirasek Jan Evangelista (9789400966987) | ENbook.cz. Online prodej anglických knih | ENbook.cz [online]. Copyright © ENbook.cz 2020. Všechna práva vyhrazena [cit. 21.05.2021]. Dostupné z: <https://www.enbook.cz/atlas-of-human-prenatal-morphogenesis.html>

Obr. č. 3

Ačkoliv fotografie dítěte v děloze jsou již delší dobu populární a v dnešní době značně rozšířené, přesto se právě tvorba Jana Evangelisty Jiráska od ostatních značně liší, a to jeho uměleckým vkladem. V počítačovém programu totiž autor dále zpracovával snímky, kde měnil jejich barevnost, čímž zdůraznil určité zajímavé momenty. Ve svém lékařském zkoumání se zabýval hranicí normálního vývoje a vzniku vývojových vad, což se dle mého názoru odráží právě v jeho uměleckém záměru. Díváme-li se na jeho tvorbu, dokážeme rozeznat, kde se jedná o přirozený vývoj a kde autor zachytil vývojovou vadu? Zajisté se zde nabízí další otázky, které zabírají do hlubokých témat, jenž začínají v biologii a končí u myšlenek na samotného stvořitele.

Na výstavě s názvem „Život před narozením/věda a umění“ konané v roce 2010 svá díla okomentoval slovy: „*Když se na ně dívám a občas se zamyslím, co vlastně vidím, je to nescelitelné.*“³² Fotografie prenatalního života s barevně zdůrazněnými prvky embrya na první pohled připomínají spíše mimozemšťany, neznámé živočichy, nebo fantastní grimasy než zárodek dítěte. Domnívám se, že záměrem autorovým je právě představit člověka v jeho skrytých a vzhledově nevídaných fázích vývoje a zamýšlení se nad tím, kdo vlastně jsme. (Obr. č. 3.)

Ačkoliv Jan Evangelista Jirásek není typickou výtvarnou osobností, jeho přístup k tvorbě a k tématu prenatalního života je natolik zajímavý, že by bylo chybou jej nezmínit.

³² Přátelská embrya. Jan Evangelista Jirásek zahájil výstavu Život před narozením/věda a umění - iForum. [online]. Copyright © 2012 Univerzita Karlova [cit. 18.05.2021]. Dostupné z: <https://iforum.cuni.cz/IFORUM-9834.html>

2.1.4.4. Josefína Dušková

K prenatalnímu životu se symbolicky věnuje i tvorba ne příliš známé umělkyně Josefíny Duškové. Tato výtvarnice se narodila v roce 1981 v Praze a vystudovala pražskou AVU v oboru figurálního sochařství. Svá díla začala vystavovat od svých 24 let a získala za ně několik ocenění. Vytváří převážně díla sochařská, ale zabývá se také uměleckou fotografií a kresbou. Mezi další její výtvarné řemeslo patří řezbářství, kterému se věnuje na zakázku především vytvářením replik historických předmětů (například betlémy, vyřezávané rámy, erby apod). Je také členkou výtvarného spolku Umělecká Beseda, s nimž vystavuje.

Její tvorba je poetická, niterná až duchovní. Působí velmi poutavě. Již v počátcích se rozhodla pro téma prenatalního života. Ve svých dílech vyobrazovala embrya realistickým způsobem, později se začala odprošťovat od figurálního vyjádření a zaměřila se spíše na symbolické formy. Vzorem těchto děl je jí organika, příroda a její struktury i formy.

Podnětná je také kombinace materiálů a využívání materiálů neobvyklých např. vata, papír, vosk, led, sádra, sláma, dráty. Tyto kombinace podtrhují umělecký záměr a skrze ně vznikají úchvatná umělecká díla, působící na diváka svou organickou podobou.

Obr. č. 4

Ačkoliv se Dušková aktuálně zabývá „otiskem a jeho energií, vznikem a odkrýváním organických prostor a symbolickým rozkrýváním prázdnoty prostoru, formulovaného otiskem živého.“³³,

³³ Spolek hudebních, výtvarných a literárních umělců | Umělecká beseda [online]. Copyright © 2021 Umělecká Beseda [cit. 21.02.2021]. Dostupné z: <https://www.umeleckabeseda.cz/duskova-josefina->

přesto je možné prvek prenatalního života v této tvorbě rozklíčovat. Patrné známky vzniku a zániku, tělesnosti a duchovnosti, zrození i věčné pomíjivosti vedou autorku často k symbolickému vyjádření počátku či konce křehkého pozemského života.

Mnoho objektů, v nichž lze téma embrya vyzorovat, bylo vystaveno v roce 2012 v galerii Domu pánů z Kunštátu s výstižným názvem „Křehkosti“.³⁴ Dle mého názoru vystihuje z těchto fascinujících děl prenatalní život nejvíce socha s názvem „Plod“ z roku 2006. (Obr. č. 4) Dušková zde vyobrazuje neotřelým způsobem počátek života v jakési symbolické formě. Materiály (sádra, jež použila na schránku a vata, jež použila na plod samotný) spolu velmi silně kontrastují. Plod vyniká svou jemností, hedvábností a kulatým tvarem, zatímco jeho schránka připomínající lasturu, má z vnější strany drsnou strukturu. Lastura objímá plod a ten je k ní těsně přimknut. Je zcela přirozené se domnívat, že plodem může být embryo, zárodek lidského života a že lasturou může být míněna děloha a tělo matky. Záměrný výběr nestálých a pomíjivých materiálů zdůrazňuje křehkost samotného výjevu. Celý objekt působí jako organický předmět vyjmutý přímo z přírody.

2.2. Relikvie a relikviáře

Uctívání relikvií je jedna z nejstarších a nejzvláštnějších křesťanských tradic. Svaté ostatky byly v průběhu historie uchovávány, děleny, uctívány, staly se předmětem sběratelství a také oblíbeným artiklem obchodníčnické, který vedl k tvorbě mnohých falešných relikvií.³⁵

Ve své práci se zaměřuji na relikvie a relikviáře katolické. Věnuji se zde pojmům, funkcím, i vývoji uctívání v průběhu historie. Zmíním také podoby relikvií a relikviářů i jejich zpracování. V závěru kapitoly se budu věnovat moderním umělcům, kteří se zabývají tvorbou relikviářů.

Mým cílem ovšem není determinovat veškeré informace ohledně relikvií a relikviářů. Cílem této práce je uvést dostatečné podklady pro seznámení s danou problematikou, a především pochopení významu relikvií a relikviářů.

³⁴ Josefína Dušková – Křehkosti /Fragilities. Kultura21.cz [online]. Copyright ©2007 [cit. 21.05.2021]. Dostupné z: <https://www.kultura21.cz/vytvarne-umeni/5164-krehkosti-fragilities-josefina-duskova>

³⁵ BAUEROVÁ, Anna. Tajemství chrámových pokladů. Vimperk: Papyrus, 1993. ISBN 80-85776-09-X, str. 5-9

2.2.1. Pojem relikvie a relikviář

Ačkoliv se v mé práci tyto dva pojmy budou často překrývat, jelikož jsou mnohdy nerozdělitelné, je třeba na začátku vymezit jejich význam. Předměty nazývané „relikvie“ a pochází z latinského „reliquiae“, což znamená „ostatky, zbytky“. Relikvie jsou hmatatelným dokladem, předmětem dokládajícím existenci pozemského života svatých a jsou určeny k uctívání na místě chrámů, kostelů a kaplí. Umísťovaly se z počátku do oltáře, později do umělecky zpracovaných schránek, nazývaných „relikviář“, přičemž původ slova je stejný jako u slova relikvie.³⁶ Relikviáře byly původně určeny k ochraně relikvie a postupem doby se staly uměleckořemeslnými skvosty chrámových pokladů. Podrobněji se budu tomuto tématu věnovat v kapitole druhy relikvií a druhy relikviářů.

2.2.2. Relikvie a její funkce

Funkce relikvií byla především náboženská a dále také reprezentativní. Relikvie byly předmětem uctívání a jejich využití mělo ve své době velmi široké spektrum. Drahocennost těchto ostatků bychom mohli demonstrovat na faktu, že podle relikvie vznikaly samostatné kostely či kláštery, nesoucí jejich jméno (např. chrám sv. Víta v Praze). Relikvie byly také dostatečně vzácné na to, aby se mohly stát předmětem daru středověkých panovníků. Používaly se též jako lék při nemocech. Nesly vzpomínku na někoho svatého, obsahovaly poselství, jejichž vážnost je umísťovala na nejcennější předměty jako například na svatováclavskou korunu. *„V křížku dominujícím nad vrcholovým překřížením kamar je uchovávána vzácná relikvie středověku – trn z Kristovi koruny. Symbolizoval nejen vládu, ale i utrpení, navíc znamenal připomínku pokory – nezbytné vlastnosti moudrého vladaře.“³⁷*

Bauer a Bauerová označují relikviáře slovy: „Spojovaly svět viditelný, zcela konkrétní, s tušením světa neviditelného, tajemného“³⁸ Z čehož vyplývá, že tyto ostatky byly jakýmsi médiem, mezi dvěma dimenzemi. Původ relikvií komentuje Luboš Kafka slovy: *„Uctívání a kult relikvií vycházejí z archaické víry, že osobnostní a také nadosobnostní síla, jíž určití jedinci disponovali nebo s níž byli*

³⁶ KAFKA, Luboš. Dárek z pouti: poutní a pouťové umění. Praha: Lika klub, 2009. ISBN 978-80-86069-52-4, str. 40

³⁷ BAUEROVÁ, Anna. Tajemství chrámových pokladů. Vimperk: Papyrus, 1993. ISBN 80-85776-09-X, str. 169

³⁸ BAUEROVÁ, Anna. Tajemství chrámových pokladů. Vimperk: Papyrus, 1993. ISBN 80-85776-09-X, str. 6

v kontaktu, působí i po jejich fyzické smrti, a to právě prostřednictvím jejich tělesných ostatků a předmětů osobního vlastnictví.“³⁹ Z toho důvodu měly relikvie stejnou míru důležitosti a úcty jako svatí, s nimiž tyto relikvie souvisely. Lidé k nim vzhlíželi v dobách moru, válek, nebo osobních krizí a hledali u nich ochranu, přímluvu.

Za Karla IV. se od poloviny 14.století slavil svátek nazývaný dnem svátostin. „*Ve zvláštní svatyni postavené uprostřed prostranství, kterou bychom mohli nazvat výstavním pavilonem, dopřával král jednou v roce všemu lidu potěšení prohlédnout si jednak dávný korunovační poklad římských králů (který byl v jeho držení také od roku 1350), jednak výběr předmětů z českého korunovačního pokladu i ze své sbírky relikviářů, které však postupně odevzdával pražské katedrále.*“⁴⁰ Tento svátek byl spojen s veletrhem a byl hojně navštěvován lidmi cestujícími z dalekého okolí. Dokážeme si tuto společenskou akci středověké společnosti představit v dnešní moderní době? Stánky s občerstvením, s oděvy i různými druhy suvenýrů a jako největší atrakce soubor relikvií, skrývajících se v budově, před níž čeká dlouhý zástup lidí. Je nutno podotknout, že „popularita“ relikvií je v dnešní době nahrazena zdaleka jinými předměty. Domnívám se, že ačkoliv dnes je vystavování relikvií ve svátky na určitých například svatých lokalitách stále navštěvováno a oslavováno, mnohem větší publikum si získá dnešního diváka například výstavou rekvizit filmu Harryho Pottera.

2.2.3. Vývoj uctívání relikviářů v historii

Ačkoliv relikvie byly ve své podstatě známé i ve starověku a byly uctívány v různých náboženstvích (např. buddhismus, polyteistické náboženství starého Řecka apod.), zaměřuji se na křesťanské relikvie, jejichž počátek je datován do 2. století n. l. V této době rozpínajícího však dosud nelegálního křesťanství se začala šířit úcta ke svatým. Navštěvování lokalit posledního odpočinku svatých postupem času přešlo v uctívání jejich tělesných ostatků.⁴¹

Na místě těchto hrobů se v ranném křesťanství konalo setkávání a slavení mší svatých. Je možné vyslovit hypotézu, že kontakt s Bohem byl v očích tehdejších věřících zprostředkován světcem, který tuto milost svatosti měl. Proto modlitby a mše konané přímo „u zdroje“ (u místa posledního

³⁹ KAFKA, Luboš. Dárek z pouti: poutní a pouťové umění. Praha: Lika klub, 2009. ISBN 978-80-86069-52-4, str. 40

⁴⁰ BAUEROVÁ, Anna. Tajemství chrámových pokladů. Vimperk: Papyrus, 1993. ISBN 80-85776-09-X, str. 162

⁴¹ BAUEROVÁ, Anna. Tajemství chrámových pokladů. Vimperk: Papyrus, 1993. ISBN 80-85776-09-X., str. 8

odpočinku svatého) byly tak hojně navštěvovány a jeho, ač posmrtná přítomnost, mohla působit jako jakási komunikační prvek mezi věřícími a Bohem. Na těchto místech se po zlegalizování křesťanství Ediktem Milánským začaly stavět kostely. Spjatost relikvie a s ní konání mše svaté dokládá další fakt, že v 5. století se ostatky svatých začaly hojně umísťovat do oltářních mens. „V jednom kázání sv. Ambrož (4. století), biskup v Miláně, říká, že je vhodné, aby se pod oltářem, kde se slaví Kristova oběť, ukládaly ostatky těch, kteří obětí vlastního života jemu vydali svědectví.“⁴²

Za velký rozvoj se zasloužil také 2. nicejský koncil konaný na konci 8. století, jenž mimo jiné upevnil funkci relikvií. Ty se staly pevnou součástí inventáře kostelů a chrámů. „Kánon 7 zakazuje biskupům pod trestem vypovězení světit kostely bez svatých ostatků“.⁴³ Vážnost a striktnost tohoto nařízení je jasná. Je možné se domnívat, že skrze relikvii byla v chrámech „zaručena přítomnost“ světce, která byla z pohledu církve prospěšná natolik, že se stala nezbytnou.

Je všeobecně známo, že středověk byl zlatým věkem relikvií, což souviselo se zbožností středověkého člověka. Je nutno také zmínit křížové výpravy, které byly mimo jiné putováním za nejcennější relikvií-svatým grálem. S rozvojem poutnictví byly relikvie přinášeny poutníky z dalekých cest do vznikajících kostelů a katedrál v jejich zemi. Největší chrámy ve svých chrámových pokladech vlastnily celé sbírky nejcennějších ostatků. Mezi nejzanícenější sběratele relikvií patřil dozajista Karel IV., za jehož působení dosáhla popularita relikvií vrcholu.⁴⁴

Úcta k relikviím se ve středověku změnila v uctívání, které bychom možná v dnešní době označili za uctívání nad rámec rozumu. „Lidé si tehdy představovali, že samotný ostatek světce v sobě má jakousi energii, která působí zázračná uzdravení či jiné divy. Často se stávalo, že kosti světců byly rozemlety a podávány jako léčivý nápoj nemocným.“⁴⁵ Obrovská popularita a poptávka po relikviích přináší kritickou otázku. Jsou pravé? Na toto téma bylo napsáno mnoho, proto uvedu pouze krátkou citaci částečně ospravedlňující a vysvětlující stinnou stránku zbožštěných středověkých relikvií. „Uctívání relikvií se šířilo jako lavina, a protože všichni věřili, že láskyplná moc tkví v nejmenší částečce ostatku, byly relikvie neustále děleny, jejich stále menší dílky vyměňovány,

⁴² O významu relikvií. Klášter bosých karmelitánů ve Slaném [online]. Dostupné z: <http://www.klasterslany.cz/texty/112-o-vyznamu-relikvii>

⁴³ II. nicejský koncil | Událost dne. Událost dne | [online]. Dostupné z: <https://udalosti.signaly.cz/0909/ii-nicejsky-koncil>

⁴⁴ CINK, Ondřej. Relikviář svatého Maura. 2010. Sokolov: Fornica, 2010. ISBN 978-80-87194-12-6.

⁴⁵ O významu relikvií. Klášter bosých karmelitánů ve Slaném [online]. Dostupné z: <http://www.klasterslany.cz/texty/112-o-vyznamu-relikvii>

prodávány, kupovány, později se staly předmětem sběratelské vášně a bohužel i černého obchodu s napodobeninami, podvrhy a falešnými relikviemi.⁴⁶ Podvrhy a obchodníci s ostatky za velké sumy na vrcholu středověku zastíňují jejich slávu s přicházejícím novověkem. Jejich popularita byla částečně obnovena skrze rekatolizaci v období baroka. Následně však stále více slábnou, stejně jako postavením církve v moderní společnosti.

2.2.4. Relikviáře dnes

Jak přistupuje k relikviím dnešní svět? Uctívání relikvií je mnohdy vnímáno jako podivínské až morbidní. Často je na ně nahlíženo kriticky a je mnohdy nepochopené. V souvislosti s ostatky sv. Antonína komentuje uctívání relikvií Václav Hořejší slovy: „Když přijedete do Padovy a navštívíte tamní baziliku sv. Antonína, spatříte tam na jakémisi rozlehlém stole světcovu kostru rozebranou jako k výuce anatomie. Avšak jednotlivé součástky jsou vsazeny do zlata a ozdobeny perlami a drahým kamením. Nevím, jestli by z toho onen skromný poustevník měl radost...“⁴⁷ K zápornému náhledu na věc přispívá také fakt, že velká část relikvií je falešných, což dozajista přidává veřejnosti na skeptičnosti.

Díky moderním technologiím a novým přístrojům je možné svaté ostatky lépe zkoumat a odhalit také nepravost relikvie. Velmi často falzum odhalí radiokarbonová metoda, která dokáže určit stáří vzorku relikvie. Katolická církev však nadále podporuje uctívání relikvií a ohledně jejich pravosti se vyjadřuje tímto způsobem: „Když jsou nám tyto předměty pomocí při modlitbě, upomínají nás na Boha a jeho milost, která se silně prokazuje u svatých, pak je otázka pravosti relikvie, která je někdy velmi sporná, druhořadá. Vždyť není míněn tento kousek látky nebo tento kousek kosti, nýbrž uctívaná osoba a její příkladný život.“⁴⁸ Z čehož usuzuji, že relikvie se tak stávají ne věcí uctívání jako takové, ale předmětem, jemuž se vyjadřuje úcta a skrze něj lidé velebí Boha. Slovy svatého Jeronýma „Neklaníme se, neadorujeme a obáváme se sklánět před stvořením více než před

⁴⁶ BAUEROVÁ, Anna. Tajemství chrámových pokladů. Vimperk: Papyrus, 1993. ISBN 80-85776-09-X., str. 8

⁴⁷ Václav Hořejší - Názory Aktuálně.cz. Blogy - Názory Aktuálně [online]. Copyright © Economia, a.s. [cit. 23.06.2021]. Dostupné z: <https://blog.aktualne.cz/blogy/vaclav-horejsi.php?itemid=4802>

⁴⁸ Marie a svatí. Svatí nepotlačují Krista. Svatořečení. Obrazy, sochy, relikvie. (KGI). Pastorage.cz [online]. Copyright © 2000 [cit. 24.06.2021]. Dostupné z: <https://www.pastorage.cz/tematicke-texty/marie-a-svati-svati-nepotlacuji-krista-svatoreceni-obrazy-sochy-relikvie-kgi>

samotným Stvořitelem. Avšak ostatky mučedníků uctíváme v důsledku adorace Toho, kterému tito mučedníci patří." (Ad Riparium, i, PL, XXII, 907)".⁴⁹

2.2.5. Zpracování relikviáře

Relikvie byla skrze relikviář chráněna a zdobena schránou z nejdražších materiálů. Bohatost, honosnost, reprezentativnost-takové vlastnosti vytyčovaly působení relikviáře. Na jeho vzhledu můžeme rozlišovat také stáří, tvar, materiál, stav, renovace, ornamenty, texty a další zpracování. Vznik relikviářů byl určen jejich funkcí, měli ochránit relikvii před poškozením. Nejdříve se relikvie ukládaly přímo do oltářní mensy, poté se začaly relikvie vystavovat, prezentovat a z toho důvodu nabyl relikviář nového rozměru, tedy většího významu.⁵⁰

Relikviáře měly různorodé podoby často podle druhu a velikosti, nebo vážnosti obsažené relikvie. Byly tvořeny drahými kovy, vykládané drahými kameny, perlami, mnohdy ozdobené různými ornamenty ať už plastickými, nebo plošnými a také s malovanými výjevy nebo doprovodnými texty. Dalo by se říct, že byly nositeli velkého množství informací. Jejich zdobnost a bohatost v množství výjevů obsahovala v nejmenších detailech ukryté symbolické významy. Bohatý vzhled a drahocenný materiál měl svůj význam. „*Velikost, výtvarná hodnota a použitý materiál odrážely bohatství objednatele.*“⁵¹ Snaha o dosažení co největší zdobnosti a krásy relikviáře vedla k tvorbě mistrovských umělecko-řemeslných skvostů.

Materiál využitý na tvorbu relikviářových schrán měl vždy symbolickou hodnotu. Velkou roli zde hrály drahokamy a polodrahokamy, tak často využívané k osazení relikviářů. Věřilo se, že každý kámen má svou magickou moc. Toto přesvědčení související s kultem mrtvých, pocházející ještě z doby pohanské, znovu ožívá ve tvorbě středověkých relikviářů. „*Zde se víra v mystickou moc světla úzce stýkala s kultem mrtvých – a proto i ve středověku mohla znovu ožít v uctívání ostatků a jiných památek na život svatých. Proto začaly být středověké schránky na tyto relikvie pokrývány*

⁴⁹ Je zvláštní, že katolíci uctívají relikvie? Zde najdete vysvětlení.. FATYM [online]. Dostupné z: <https://www.fatym.com/view.php?nazevclanku=je-zvlastni-ze-katolici-uctivaji-relikvie-zde-najdete-vysvetleni&cislocclanku=2019030075>

⁵⁰ BAUEROVÁ, Anna. Tajemství chrámových pokladů. Vimperk: Papyrus, 1993. ISBN 80-85776-09-X., str. 41

⁵¹ CINK, Ondřej. Relikviář svatého Maura. 2010, str. 12. Sokolov: Fornica, 2010. ISBN 978-80-87194-12-6.

*jednak drahými kovy, především však drahými kameny – s jejich symbolikou předností a ctností, sil a mocí.*⁵²

2.2.6. Podoby relikvií

Označení relikvie nese velký a velmi různorodý soubor předmětů. *„Každá část těla světce je posvátná a může být umístěna v relikviáři. Může se použít jakákoliv kost. Kromě toho se využívá i maso, vlasy a někdy i krev.“*⁵³ Relikvie se dělí podle důležitosti do tří skupin. První, nejdůležitější skupina relikvií souvisí přímo se světcem, konkrétně s jejich tělesnými ostatky. Mezi tyto nejcennější relikvie nazývané „primární“ se tedy řadí ať už celé tělo, nebo jeho části. Tato kategorie obsahuje zajímavé předměty jako kosti, vlasy, kapky krve, orgány apod. Druhá skupina relikvií, méně cenná souvisí se životem světce. Může se jednat o účelové předměty denní potřeby, jež byly v osobním vlastnictví světce, nebo kterých se pouze dotknul. Nadpřirozená síla sídlící v relikviích, v níž lidé věřili, dala vzniknout třetí kategorii relikvií, nejméně významných. Relikvie „kontaktní“ vznikly dotekem relikvie na tuto vzniknuvší relikvii. *„Přenosu (na jiný předmět i osobu) této zázračné nadpřirozené moci, která relikvii naplňuje a která z ní vyzáruje, lze dosáhnout dělením, dotekem i požíváním relikvií.“*⁵⁴ K těmto relikviím, jež byly mezi prostými lidmi nejrozšířenější patří například oděvy soch považovaných za zázračné.

2.2.7. Podoby relikviářů

Skrze různorodost souboru, který bychom označili relikviemi, vznikla i stejně různorodá skupina relikviářů. V průběhu historie tato schránka ochraňující svaté ostatky dostávala velmi rozdílné tvary, rozměry, vzhled... Relikviář by měl následovat funkci a druh relikvie. *„Ne všechny formy relikviáře byly vhodné pro všechny ostatky.“* Z toho důvodu se postupem času ustálily jisté druhy

⁵² BAUEROVÁ, Anna. Tajemství chrámových pokladů. Vimperk: Papyrus, 1993. ISBN 80-85776-09-X., str. 48

⁵³ Je zvláštní, že katolíci uctívají relikvie? Zde najdete vysvětlení.. FATYM [online]. Dostupné z: <https://www.fatym.com/view.php?navezclanku=je-zvlastni-ze-katolici-uctivaji-relikvie-zde-najdete-vysvetleni&cislocclanku=2019030075>

⁵⁴ KAFKA, Luboš. Dárek z pouti: poutní a pouťové umění. Praha: Lika klub, 2009. ISBN 978-80-86069-52-4, str. 40

relikviářů. Po celé Evropě můžeme sledovat jejich podobnost, která je způsobena cestováním nejlepších umělců-řemeslníků.⁵⁵

Mezi nejrozšířenější druhy relikviáře patří například relikviáře tumbové. Vzhledem připomínají domeček, proto se jim říká také domečkové. Mají často půdorys obdélníku a sedlovou střechu. Do těchto schrán je možno umístit celé tělo zemřelého světce. Jsou praktické v případě putování ostatků na různá místa, jelikož jsou dobře přenosné. Inspiraci čerpají z antických sarkofágů.⁵⁶ Jsou určeny k uložení do oltářů, krypt apod.

Dalším rozšířeným druhem relikviářů jsou deskové relikviáře. Tento typ byl velmi oblíben v Byzanci. Jsou též nazývány tabulové relikviáře či ostatkové desky. Byly prvotně určeny pro relikvie ze svatého kříže, na němž byl ukřižován Ježíš Kristus, ale mohly nést celý soubor ostatků i jiných druhů. Tento relikviář připomíná obraz, tabuli, vyplněnou drahými kameny, kovy, ornamenty, v jehož centru nalézáme vždy tvar kříže, který obsahuje nejcennější relikvie.⁵⁷

Populární relikviáře byly také schrány ve tvaru části těla, z něhož pocházela vložená relikvie. „*Mohly mít tvar chodidel, prstů, paží nebo dokonce poprsí nebo trupu svatého.*“⁵⁸ Dostaly název mluvící relikvie. Jejich podoba nesleduje toliko funkci, je spíše estetická a čerpá z figurální sochařství.

Ostatkové kříže byly relikviáře ve tvaru kříže, jejichž drahocenné relikvie je předurčily k tomu, aby se staly součástí korunovačních klenotů. Například zlatý ostatkový kříž, jenž je součástí Svatovítského pokladu obsahuje třísky dřeva z kříže, na němž byl ukřižován Ježíš, části hřebů, houby, provazu atd. Obsah nejcennějších artefaktů spojených s ukřižováním Krista, vytváří z ostatkového kříže jakýsi komplexní relikviář vzpomínek na utrpení Páně.⁵⁹

⁵⁵ Reliquaries: Formed by Function · Reliquaries: Formed by Function · Medieval Art. 301 Moved Permanently [online]. Dostupné z: http://projects.leadr.msu.edu/medievalart/exhibits/show/reliquaries_formed_function/reliquaries_formed_by_function

⁵⁶ BAUEROVÁ, Anna. Tajemství chrámových pokladů. Vimperk: Papyrus, 1993. ISBN 80-85776-09-X., str. 129-136

⁵⁷ Relikviářové desky - Strahovský klášter. Královská kanonie premonstrátů na Strahově | Strahovský klášter [online]. Copyright © Text [cit. 12.07.2021]. Dostupné z: <https://www.strahovskyclaster.cz/relikviarove-desky>

⁵⁸ Reliquaries: Formed by Function · Reliquaries: Formed by Function · Medieval Art. 301 Moved Permanently [online]. Dostupné z: http://projects.leadr.msu.edu/medievalart/exhibits/show/reliquaries_formed_function/reliquaries_formed_by_function

⁵⁹ Málková ví, že z korunovačních klenotů je nejvýznamnější ostatkový kříž, říká Andrej Šumbera | Dvojka. Český rozhlas Dvojka [online]. Copyright © 1997 [cit. 16.07.2021]. Dostupné

Ostensoria jsou relikviáře ve tvaru monstrance. Tvarem připomínají slunce s paprsky nesené na sloupci s podstavcem. V jeho středu je kruhové, sklem chráněné místo, určené pro uložení relikvie nebo hostie. Ostensoria byla nesená při procesích, byla ukazována při obřadech apod. Jako liturgický předmět je monstrance součástí inventáře každého kostela. Používá se při tzv. adoraci nejsvětější svátosti, kdy se uctívá proměněná hostie, jenž je v monstranci vložena. „*Obě jména jsou odvozena z latinských slov (monstrare a ostendere), která znamenají „ukázat“.*“⁶⁰ Z toho vyplývá že role ostensoria i monstrance je předurčena již v samotném názvu k prezentaci a vystavování.

Snaha o blízkost relikvie, dala vzniknout drobným mobilním relikviářům jako jsou relikviářová pouzdra, šperky, medailonky, knížky, různé nádoby apod. Tyto relikviáře umožňovali svým majitelům mít relikvii stále u sebe, byly známkou osobní zbožnosti a měly ochraňovat svého majitele. Tyto drobné relikviářky byly oblíbeny nejvíce ve středověku.⁶¹

2.2.8. Relikviář jako námět v moderním uměleckém světě

2.2.8.1. Otmar Oliva

Otmar Oliva je současný sochař známý nejen v České republice, ale i daleko za jejími hranicemi. Umělec původem z Olomouce žije na Velehradě, kde se také nachází jeho ateliér. Narodil se 19. února roku 1952, vystudoval uměleckoprůmyslovou školu v Uherském Hradišti obor sochařství a následně Akademii výtvarných umění v Praze u Karla Lidického a Miloše Axmana.⁶²

Ačkoliv byl výtvarně velice nadaný, měl za doby komunismu velké problémy z politických důvodů. Jeho otec i matka byli političtí vězni a otec nedlouho po začátku okupace musel utéct do zahraničí. Nepohodlný režim začal být ještě více, když se začal angažovat v protistátním uskupení Charty 77. Byl zavřen ve vězení na necelé dvě léta. Po propuštění dostal první zakázku na Velehradě, kde se

z: <https://dvojka.rozhlas.cz/malokdo-vi-ze-z-korunovacnich-klenotu-je-nejvzacnejsi-ostatkovy-kriz-rika-andrej-7474883>

⁶⁰ Monstrance | liturgical vessel | Britannica. Encyclopedia Britannica | Britannica [online]. Copyright © Uryadnikov Sergey [cit. 16.07.2021]. Dostupné

z: <https://www.britannica.com/topic/monstrance>

⁶¹ KAFKA, Luboš. Dárek z pouti: poutní a pouťové umění. Praha: Lika klub, 2009. ISBN 978-80-86069-52-4, str. 41

⁶² Otmar Oliva » Centrum pro dějiny sochařství . Home page » Centrum pro dějiny sochařství [online]. Copyright © Centrum pro dějiny sochařství [cit. 04.01.2022]. Dostupné z: <http://www.socharstvi.info/autori/otmar-oliva/>

také usadil a založil svou kovoliteckou dílnu.⁶³ Je pochopitelné, že tyto zkušenosti zanechali na Olivovi nesmazatelný otisk. Tíživé vzpomínky a těžká životní období však z mého pohledu nejsou nijak negativně obsaženy v jeho tvorbě. Je možné se domnívat, že příčinou je autorovo duchovní založení. V rozhovoru pro Paměť národa vyjádřil svůj obdivuhodný osvícený postoj k oné věci. „*Na dobu perzekuce však vzpomíná rád a je za ni vděčný.*“⁶⁴

Pro svou slávu ve Vatikánu je nazýván papežovým sochařem. Odtud také začala jeho popularita nabývat velkých obrátok. „*Do evropského povědomí vstoupila zejména jeho sochařská řešení výzdoby kaple Redemptoris Mater papeže Jana Pavla II. ve Vatikánu a výbava interiéru kostela Marie Matky Církve ve slovinském Mariboru.*“⁶⁵ Součástí kaple Redemptoris je mimo jiné i papežův trůn, který byl vytvořen od doby Giana Lorenza Berniniho až nyní, a to právě Otmarem Olivou.⁶⁶

Otmar Oliva se věnuje převážně umění s náboženskou tematikou. Pracuje nejčastěji s kovy a s technikou zvanou „na ztracený vosk“. Okruh jeho tvorby je však mnohem širší, vytváří plastiky, kresby, pamětní desky, náhrobky, kříže, medaile, kašny a fontány. Velkou skupinu tvoří také liturgické předměty, jako jsou biskupské berle, relikviáře, oltáře, zvony apod.⁶⁷

Co se týče rozměrů, jsou Olivovi realizace ve spektru od malého měřítka dobrých liturgických předmětů, po monumentální sochařská díla určena například k obohacení městské krajiny. Jeho sochy můžeme nalézt jak po celé republice, tak na mnoha místech po světě. Za svou tvorbu dostal vyznamenání, mezi nimiž je i Cena Masarykovi akademie umění.⁶⁸

Olivova tvorba je z mého pohledu jedna z nejpůsobivějších, které jsem kdy poznala. Každá realizace v sobě nese velké poselství, duchovní sílu námětu, jenž však přenechává prostor pro myšlenky diváka. Tato jistá neuchopitelnost jde ruku v ruce visuálem, ve kterém je patrná s úctou k historii. Každé Olivovo sochařské dílo je snoubením estetiky a funkčnosti. Využívá drobných symbolů a

⁶³ Otmar Oliva (1952). Redirecting to <https://www.pametnaroda.cz/cs> [online]. Copyright © 2008 [cit. 04.01.2022]. Dostupné z: <https://www.pametnaroda.cz/cs/oliva-otmar-1952>

⁶⁴ Otmar Oliva (1952). Redirecting to <https://www.pametnaroda.cz/cs> [online]. Dostupné z: <https://www.pametnaroda.cz/cs/oliva-otmar-20170530-0>

⁶⁵ Otmar Oliva | Mene Tekel, mezinárodní festival. 301 Moved Permanently [online]. Dostupné z: <https://www.menetekel.cz/cz/osobnosti/otmar-oliva/>

⁶⁶ Hroby a hrobky s uměleckými díly - sochař Otmar Oliva | iDobryDen. iDobryDen [online]. Copyright © 2001 [cit. 06.01.2022]. Dostupné z: <https://www.idobryden.cz/zajimavosti/hroby-a-hrobky-s-umeleckymi-dily-sochar-otmar-oliva-53085.html>

⁶⁷ Liturgická plastika – Otmar Oliva. Otmar Oliva [online]. Dostupné z: <http://www.otmaroliva.cz/realizace/liturgicka-plastika/>

⁶⁸ Otmar Oliva | Mene Tekel, mezinárodní festival. 301 Moved Permanently [online]. Dostupné z: <https://www.menetekel.cz/cz/osobnosti/otmar-oliva/>

ornamentů, k nimž čerpá inspiraci z přírody. Sochy jsou charakterizovány hrou světel a stínů v zpracovaných strukturovaných površích. V nich vynikne především drahý kov, jenž Otmar Oliva často používá. Ukázkou může být tento oltář vytvořený pro Velehradskou baziliku (obr. č. 5).

Obr. č. 5

Jeho dílo je působivé jak z odstupu, tak v detailním pohledu, což je pravděpodobně ovlivněno tím, že sochař nejdříve vytváří z vosku drobné předměty, z nichž později vytváří celek. *„Pomocí těchto voskových „součástek“ postupně aditivně „skládá“ výsledný kompoziční vzorec, čímž však nejsou vyloučeny četné úpravy a variabilita pojetí v rámci hledání optimální podoby díla jako celku, i jako jedinečného detailu.“*⁶⁹

Mnohé moderní liturgické předměty vytvořené současnými sochaři dle mého názoru často do duchovních prostor nepatří, nezapadají do nich. Jako by se v nich vytrácelo to, co s chrámovými prostory rezonuje a vytváří jeden ohromný celek. Vnímám díla Otmara Olivy jako naprosto přirozenou součást kostelů. Jeho tvorba v nich přirozeně vyniká a pozvedá je.

⁶⁹ Otmar Oliva » Centrum pro dějiny sochařství . Home page » Centrum pro dějiny sochařství [online]. Copyright © Centrum pro dějiny sochařství [cit. 07.01.2022]. Dostupné z: <http://www.socharstvi.info/autori/otmar-oliva/>

3. Praktická část diplomové práce

3.1. Inspirační zdroj

V posledním roce magisterského studia jsem otěhotněla a na jeho konci porodila zdravé miminko. Celý ten rok byl pro mě velmi osobitý, nezařaditelný. Plod, který jsem nosila ve svém těle, přitahoval mé myšlenky každý den, od prvních chviliek po probuzení po poslední momenty před usnutím. V mém blízkém okolí přátel, jsem viděla velké množství žen, které nemohly otěhotnět, porodit, nebo měly opakované potraty. Také ve dnech, kdy já jsem otěhotněla, otěhotněla v rodině jedna žena. Ona bohužel o své miminko po pár týdnech přišla. Navíc se hned na začátku vyskytly jisté komplikace, které ohrožovaly mé těhotenství. Operace nebyla v mém stavu možná. Tyto skutečnosti ve mě vyvolávaly velký strach o život mého nenarozeného dítěte. Proto jsem byla zprvu zoufalá a snažila se hledat cesty, jak si pomoci. Pochopila jsem však, jako většina žen, které těhotenství prožily s komplikacemi, že v této věci zasahuje vyšší moc a my lidé máme velmi málo prostředků vznik nového života ovlivnit.

Proto jsem v sobě začala pěstovat víru, že ať se stane cokoliv, bude to laskavá ruka všemohoucího. Přijala jsem myšlenku, že i kdyby mé dítě mělo nějakou vadu, budu stát při něm a neopustím jej jenom proto, že je jiné. Každý večer jsem pokládala svou ruku s modlitbou o ochranu na pomalu se zvětšující břicho. Postupem času jsem v sobě ucítila velký pokoj a úctu k tomu nenarozenému životu. Mé dítě mě neopouštělo, zůstalo se mnou.

Přemýšlela jsem nad tím, co asi cítí, co slyší, co vnímá, jak vypadá, jestli se směje, nebo pláče, když i já něco prožívám. Ačkoliv jsem neměla období prenatálního života ještě nastudované, věřila jsem, že jsme spojeni, a tak všechno, co jsem dělala, jsem dělala s myšlenkou na něj. Proto jsem nechtěla být smutná a myslet na to zlé, co by se mohlo stát. Mluvila jsem na něj, zpívala mu, vyprávěla. Přemýšlela, jak bude vypadat mé dítě, jaké bude mít ústa, oči, ruce...?

Myšlenka na porod mě neděsila, odevzdala jsem se a věřila, že vše proběhne nejlépe, jak má. Když to přišlo, po osmi hodinách porodu mi na mé břicho položili nádherné růžové miminko s tváří, ve které se odrážela ta má. Byla to chvíle, která je mezi vším, co jsem dosud zažila nezařaditelná, byl to nejkrásnější den v mém životě, moment, na který se nikdy nezapomíná.

3.2. Téma diplomové práce

Z úcty a nesmírné vděčnosti na toto období, které jsem mohla prožít, jsem se rozhodla vytvořit dílo, jenž bude votivním darem Bohu. Uchovala jsem si na památku pupeční pahýlek mé malé Anežky, který se v přeneseném významu stává relikvií. Je vzpomínkou na to neuvěřitelné období devíti měsíců, kdy se mohlo tolik věcí pokazit, ale pod ochranou rukou z hůry všechno dopadlo nejlépe jak mohlo. Pupeční šňůra byla kdysi spojnicí mezi mnou a mou holčičkou. Byla má i její. Tato nepatrná část tkáně je pamětníkem jejího obdivuhodného vývoje v děloze. Je v ní obsažen začátek i konec. Konec života v děloze a začátek života mimo ni.

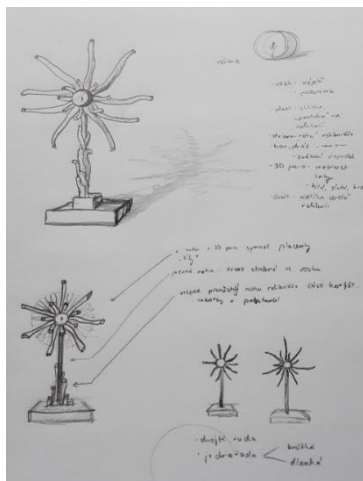
Pro tuto relikvii vytvářím relikviář, jako ochranou schránku, která chrání pro mě významově drahocenný předmět. Relikviářem bych chtěla vyjádřit, že naše tělo je hmota, která nezaniká, pouze se přetváří a obměňuje. Hlavní objekt, pupeční pahýlek, je také ideální příklad zmíněné myšlenky. Úloha této tkáně skončila, v zemi je určen rozkladu. Země jej ovšem přetváří a v rozpadajících se tkáních brzy začíná opět vznikat život.

3.3. Návrhy a proudy myšlení

Mým cílem bylo vytvořit relikviář pro relikvii pupečního pahýlku mého dítěte. Materiály, které jsem k tomu chtěla využít měly být organické. Od moře jsem si přivezla skořepiny koryše, pravděpodobně nějaká chapadýlka, která mi silně připomínala pupeční šňůru (obr. č. 6). Přivezla jsem si asi 20 kusů různé délky a tvaru. Má prvotní představa byla relikviář ve tvaru ostensoria-monstrance. (obr. č. 7) Tento typ relikviáře je populární, veřejnosti blízký, proto jsem jej chtěla zvolit. Noha i podstavec relikviáře měl být ze dřeva, stejně jako kulatý prostor pro relikvii, ze kterého by paprskovitě vycházely části koryše. (obr. č. 8)

Obr. č. 6

Obr. č. 7

Obr. č. 8

Po delším zkoumání konstrukce jsem bohužel dospěla k závěru, že tento typ relikvíáře tvořen tak křehkou skořepinou by pravděpodobně nepřežil převoz. Navíc byl problém tak křehká chapadýlka uchytit, aby pevně držela ve středu. Z toho důvodu jsem opustila relikvíář typu ostensoria a přemýšlela nad jiným typem. Jako řešení se nabízel podobný typ relikvíáře, kde paprsky nevycházejí ze středu, ale vertikálně vybíhají z horizontální roviny, ve které se nachází relikvie, od kraje ke středu jsou vyšší a naopak. Takovýto relikvíář podobně konstrukčně stavěný by bylo možné zrealizovat. V horizontální rovině by byly ze dřeva vytvořeny zuby, na které bych mohla vertikálně „navléct“ duté části korýše. Převoz by tedy nebyl problém, ovšem tvar relikvíáře spíše připomínal svícen a nebyl tolik zajímavý. (obr. č. 9)

Další pokusy se uskutečňovaly spíše v ploše. Jeden z možných typů relikvíářů je ostatková skříňka. Přemýšlela jsem nad podobou relikvíáře jako reliéfu. Opustila jsem materiál dřevo a zamýšlela se nad keramikou, kterou bych vytvořila plochu, na kterou bych mohla otisknout různé struktury a taky do ní vložit výše zmíněné skořápky korýše. Bohužel žádná varianta v ploše mi nepřipadala dostatečně zajímavá.

Jelikož se klasické typy relikvíáře zdály být vyčerpány jako nehodící se, začala jsem o něm uvažovat jako o sochařském uměleckém díle. V návrzích jsem se zaměřila na dělohu, která se zdála být ideově i vizuálně nosná pro umístění relikvie.

Obr. č. 9

Vytvořila jsem několik skic dutého oválného předmětu, který je z jedné strany otevřený. Snažila jsem se najít prostor a využití pro skořepiny korýše, proto jsem přemýšlela nad různými variantami jejich umístění. Bohužel, nenacházela jsem pro ně ideální využití, a proto jsem opustila tento materiál.

Obr. č. 10

Do keramického oválného objektu dělohy jsem ve svých dalších návrzích umístila dítě, které v ruce drží skleněnou kuličku, v níž se nachází relikvie. S tímto návrhem jsem byla spokojena, ovšem po konzultaci s vedoucím pedagogem jsem usoudila, že ačkoliv toto vyobrazení není špatné, jeho konkrétnost by mohla být na závadu. Při této konzultaci jsme také diskutovali nad jinými materiály, které jsem výše zmiňovala, jako je sklo, nebo epoxid. (obr. č. 10)

Rozhodla jsem se tedy nad relikviářem přemýšlet ještě z úplně jiného, svěžího hlediska. Oprostila jsem se od svých dosavadních návrhů a hledala novou cestu. Přemýšlela jsem nad transparentním tělem relikviáře ze skla, nebo epoxidu, který by relikvii chránil, konzervoval... Uvědomila jsem si, že relikviář nemusí být nijak složitý či vizuálně bohatý na pohled. Jeho význam se tím nemění. Začala jsem pracovat s klasickými geometrickými tvary, ve kterých dle mého názoru vynikal tento průhledný materiál. Do nich jsem umísťovala relikvii a znovu využila skořepiny korýše, která symbolizovala pupeční šňůru. V této zdánlivě jednoduchosti získal můj objekt opravdu zajímavý vzhled a já jsem již byla se svou prací téměř spokojena. (obr. č. 11-13)

Obr. č. 11

Obr. č. 12

Obr. č. 13

Posledním posunem k finálnímu návrhu byla organická složka, kterou se mi opravdu zázrakem podařilo v relikviáři využít. Uvědomila jsem si, že do epoxidu je možno umístit také rostlinu. Skořepina korýše připomínající pupeční šňůru je jistě vizuálně zajímavá, ovšem pokud by bylo možné nějakým organickým způsobem umělecky vyjádřit koloběh života, ve smyslu neustálé transformace živého a neživého znovu v živé, dostala by se má práce ideálního cíle. Podařilo by se mi odkázat na rozpad tkáně, kterou zaručuje země po pohřbení a zároveň na její přeměnu v rostlinu, v nový organický život.

Obr. č. 14

Napadlo mě klasicky naklíčit řeřichu. Do misky jsem vložila vatou, kterou jsem posypala semínky této bylinky a několik dnů ji zalívala. Řeřicha zeleně vyklíčila a poté jsem ji nechala den bez vody, abych mohla tento pokusný objekt suchou rukou uchopit. Výsledek předčil má očekávání, byl vizuálně opravdu velmi působivý (obr. č. 14).

V zadní straně vatové podložky řeřicha svými bílo žlutými kořínky pokryla a prorostla celou svou plochu, takže byl celý objekt dobře uchopitelný, nerozpadal se.

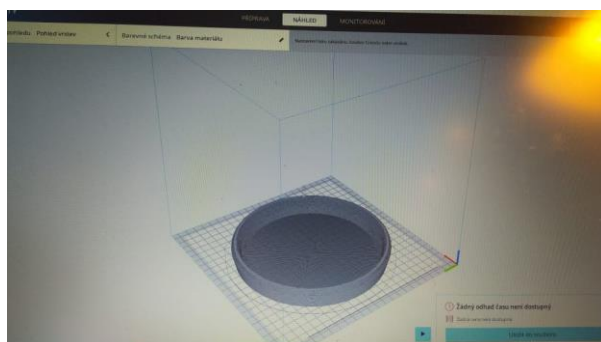

Obr. č. 15

Tento objekt jsem se rozhodla vylít do epoxidu a do jeho středu umístit relikvii pupečního pahýlku (tak jak jsem nad tím v předchozím navrhování přemýšlela, však bez organické složky). Tvar relikviáře jsem vybrala kruhový.

3.4. Realizace

Prvním krokem realizace výtvarného díla bylo vytvoření malého zkušebního modelu, na kterém budou vyzkoušeny postupy k pozdější finální realizaci. Nejdříve byla vytvořena malá forma pro odlití relikviáře. Tuto kulatou formu bylo třeba vytisknout na 3D tiskárně a vytvořit v příslušném počítačovém programu. 3D tiskárna poskytla přesný tvar kruhu, kterého by jiným způsobem tvorby, jiným materiálem nebylo možno dosáhnout.

Obr. č. 16

Dalším krokem byla tvorba organické složky. Na vlhkou vatu do příslušné kulaté formy byla nasypána semínka řeřichy. Uprostřed bylo ponecháno prázdné místo kulatého tvaru pro pozdější umístění relikvie. Klíčení probíhalo několik dnů (obr. č. 17). Až byly rostlinky dostatečně naklíčeny, byly spolu s vatou ponechány nějakou chvíli bez vody, jelikož vata byla denně zalévána.

Obr. č. 17

Obr. č. 18

Obr. č. 19

Bohužel řeřicha vyklíčila do větší výšky, než byl okraj formy, proto bylo potřeba ji částečně ohnout. Při klíčení jsem se snažila dosáhnout výsledku raději vyšších než nižších rostlinek, ovšem pro finální realizaci budou ušlechtilější a pro můj námět přínosnější méně naklíčená semínka, bez ohýbaných rostlin (obr. č. 18).

Po nalití epoxidu do formy bylo třeba počkat 24 hodin a následně formu rozbít (obr. č. 20). Konečná podoba zkušební verze byla vyleštěna smirkovým papírem (obr. č. 21).

Obr. č. 20

Obr. č. 21

Při finální tvorbě relikviáře byl postup tvorby na stejném principu, jednalo se však o větší měřítko. Realizace proběhla více méně v pořádku, avšak při druhé epoxidové vrstvě vznikl problém. Vata nebyla dostatečně vysušena, a proto voda vytvořila chemickou reakci s epoxidem, která měla za následek vysokou teplotu, kouř z formy a „uvaření“ rostlin řeřichy. Ve vizuální podobě šlo o zajímavý posun, který však byl pro zveřejnění komplikován (obr. č. 22).

Obr. č. 22

Voda se dlouhé dny vypařovala a po několika týdnech byl relikviář plný vzduchových bublin. Z toho důvodu bylo třeba vytvořit celý objekt znovu. Naštěstí voda byla i v blízkosti relikvie (pupečního pahýlku), proto bylo možno po rozbítí relikviáře tento předmět vyjmout, očistit a znovu použít (obr. č. 23).

Obr. č. 23

Při nové realizaci jsem přehodnotila tvar relikviáře, který původně měl být kulatý. Zjistila jsem, že při zachování tvaru kulaté placenty je možno využít i čtvercového tvaru. K tomuto rozhodnutí jsem dospěla především z praktických důvodů (relikviář nebude potřebovat stojánek a vynikne více jako samostatný objekt), ale také bude více působit jako vědecký zakonzervovaný exponát ve čtvercové desce. Jako formu pro relikviář jsem využila ručně vyrobené dřevěné formy (obr. č. 24).

Obr. č. 24

Vata byla vložena do dočasné kulaté formy a v jeho středu při umístění kulatá clona, pro vytvoření prázdného místa na relikvii. Poté byla plocha formy posypána semínky řeřichy a clona odejmuta. Klíčení probíhalo opět několik dnů. Zajímavým momentem bylo nalezení spícího nočního motýla na okraji formy. Bohužel, než jsem jej stihla vyfotit, odletěl. Avšak ani tentokrát se realizace nepodařila. Po vylití formy epoxidem začal objekt po několika hodinách znovu reagovat, ačkoliv byla řeřicha velmi pečlivě vysušena. Důvod tohoto nezdaru nedokážu vysvětlit, jelikož si nejsem vědoma jiného přístupu, než jak tomu bylo při realizaci malého modelu (při druhé realizaci se jednalo o chybu nedostatečného vysušení). Naštěstí relikvii se opět podařilo z tuhajícího epoxidu vyprostit a očistit.

Rozhodla jsem se tedy kompletně přehodnotit materiál, který jsem chtěla zalít do epoxidu. Vatu jsem nahradila zeminou a klíčící řeřichu polo usušenými květinami, které jsem našla v přírodě, abych minimalizovala riziko chemické reakce. Dřevěnou formu jsem nahradila papírovou, kterou jsem vytvořila s menšími rozměry, avšak hlubší, abych mohla vytvořit více vrstev epoxidu.

První vrstva pryskyřice byla velmi tenká, jejím cílem bylo vytvořit hladkou plochu zadní strany relikviáře. Druhá vrstva obsahovala jemnou zeminu, kterou jsem posypala květy (obr. č. 25).

Obr. č. 25

Další dvě vrstvy jsem dělala ve tříhodinových časových úsecích, abych dosáhla „hloubky“ své organické složky relikviáře, při nich dosypávala zeminu, rozmísťovala květiny a vložila relikvii. Poslední vrstvu, pro hladkost přední stěny, jsem dělala po osmi hodinovém rozestupu. Po následném denním prosušení jsem objekt vyjmula z formy. Finální úpravou bylo vyleštění relikviáře smirkovým papírem a kartáčem pro větší hladkost povrchu. Také bylo potřeba obrousit kraje z horní části relikviáře, které měly nevzhledně vysokou hranu. Pro lesklejší vzhled byl využit karosářský lak. Objekt byl hotov (obr. č. 26).

Obr. č. 26

Obr. č. 27

4. Didaktická část

4.1. Zadání projektu

Téma projektu: Pokojíček dítěte v prenatálním životě

Škola: ZUŠ

Věková skupina žáků: 12-15 let

Časová dotace projektu: 3x 45 minut (jedna bloková výuka)

Vzdělávací cíle: Žák umí popsat charakter prenatální prostředí, je ochoten účastnit se kolektivních her a vytvoří libovolnými prostředky obraz dělohy jako pokoje nenarozeného dítěte, který na závěr prezentuje.

Ověření cíle: Pozorování, rozhovor, řízená diskuze

Hodnoty a pojmy: Prenatální biologie, prenatální psychologie, umělci zabývající se tematikou prenatálního života a jejich díla

Organizační forma výuky: smíšená

Pomůcky: krátký dokumentární film o prenatálním životě, data projektor, z papírů vytvořené brýle citlivé na světlo a tmu (do dvojice), tvrdé A1 papíry vystřižené do vejčitého či oválného tvaru, různé výtvarné potřeby podle preferencí (tempery, tužky, nůžky, lepidlo, barevné papíry, strukturované papíry...), fotografie moderních uměleckých děl s tematikou prenatálního života rozličných autorů velikosti A4, tabule

Metody a časový nástin:

Organizační záležitosti - 5 minut

Demonstrační výklad – 10 minut

Didaktické hry – 15 minut

Didaktické hry – 15 minut

Řešení problémových úloh – 10 minut

Samostatná experimentální činnost – 55 minut

Řízená diskuze – 10 minut

Reflexe – 5 minut

Organizační záležitosti -5 minut

Nástin obsahu výuky:

Cílem výuky bude vytvořit podmínky pro vlastní prožitky a navození zkušenosti prenatalního prostředí a dále tyto zkušenosti vyjádřit výtvarně. Na začátku se žáci z dokumentárního filmu dozví o prenatalním životě a psychologii, v dalších dvou aktivitách si vyzkouší prožitky dítěte v děloze skrze zrak a hmat. Na ukázkách moderních uměleckých děl žáci analyzují náměty umělců pracujících v soše i v malbě s inspirací života v prenatalního. Dále se žáci výtvarně realizují při tvorbě „pokoje nenarozeného dítěte“. Na závěr bude probíhat prezentace prací, hodnocení, zpětná vazba.

4.2. Průběh a uskutečnění výuky

Organizační záležitosti a motivace-vysvětlení průběhu dnešní výuky, co je cílem hodiny, jak se bude cíl hodnotit apod.

Demonstrační výklad-video, dokumentární film

Učitel pustí na data projektoru krátký dokument na téma prenatalního života a jeho psychologii, ve kterém se žáci dozvědí, jak dítě vnímá život v děloze.

Didaktické hry-hra se zrakem

Při této činnosti žáci utvoří dvojice. Jeden žák dostane speciální brýle, citlivé na světlo a tmou a bude mít za úkol za asistence druhého žáka chodit po prostorách školy. Hlavním cílem této aktivity je pochopit, jaké zrakové vjemy vnímá dítě v prenatalním životě. Po pěti minutách se žáci ve dvojici prohodí.

Didaktické hry-hra s tělem

Dvojice z předešlé aktivity budou pokračovat v aktivitě následující. K této činnosti je potřeba více prostoru, proto je potřeba případně posunout stoly ke krajům učebny. Všechny dvojice se postaví za sebe tak, aby byly od ostatních dvojic ideálně metr daleko.

Žák, který je vepředu zavře oči a druhý žák má za úkol vydávat na jeho tělo dotekové impulzy, na něž bude žák se zavřenýma očima reagovat plynulým odtažením té části těla, kterých se druhý žák dotknul. Může si přitom představovat, že se nachází ve vodě, nebo ve vesmíru. Tato aktivita je velmi relaxační a prožitková, proto může učitel pustit nějakou uklidňující hudbu do pozadí. Po pěti minutách se mohou dvojice opět otočit. Z důvodu komplikovaného vysvětlení je ideální nejdříve aktivitu na libovolné dvojici předvést.

Řešení problémových úloh-inspirace moderním uměním

Ukázka 10-15 fotografií sochařských a malířských uměleckých děl, které pracují s tématem prenatalního života. Děti budou společně s učitelem diskutovat o jednotlivých dílech, s jakou skutečností z prenatalního života umělec pracuje. Učitel bude tato témata psát na tabuli.

Samostatná experimentální činnost-vlastní tvorba

Učitel na stůl položí několik vystřižených oválů z A1 papíru. Tento papír bude znázorňovat „pokojíček nenarozeného dítěte“, dělohu. Žáci již vědí, že embryo či plod není ve tmě a tichu, naopak slyší zvuk jako hlasy a hudbu, cítí, když se jej někdo dotýká, rozeznává světlo... Žáci budou mít za úkol vyplnit tento oválný prostor tak, aby na něm demonstrovali prostředí, ve kterém se dítě v prenatalním životě nachází. Jejich úkolem je umělecké vyjádření dělohy jako pokoje embrya, plodu. Na tabuli se díky předchozí aktivitě nachází několik možných témat, kterými se žáci mohou inspirovat. Mohou pracovat ve dvojicích, ve skupinách, samostatně, zkrátka podle preferencí. Svou myšlenku či pocit mohou vyjádřit plasticky, či plošně. Mohou tvořit ve způsobu malby, kresby, koláže, asambláže, pracovat s přírodními materiály, využít různých struktur či dokonce papír perforovat. Důraz bude kladen na reliéfní přístup. Po celou dobu bude pedagog s žáky individuálně konzultovat.

Řízená diskuze-prezentace prací

Všechny skupinky i jednotlivci představí statním své dílo, vyjádří myšlenku, kterou chtěli v souvislosti s prenatalním životem vyzdvihnout. Vysvětlí také z čeho vycházeli a zda se inspirovali nějakým uměleckým dílem, dříve prezentovaným.

Reflexe-zpětná vazba

Každý žák vyjádří své hodnocení této blokové výuky, její klady, zápory, přínosy... Vyjádří, co při výuce prožil a co si odnesl za nové vjemy, poznatky. Úkolem žáka bude i sebehodnocení

(za podpory pedagoga), kdy bude hodnocena originalita a splnění cíle výuky. Společně budou žáci reagovat také na své spolužáky a opět oceňovat originalitu a splnění cíle.

Organizační záležitosti a úklid učebny

4.3. Reflexe projektu

Z důvodu rodinného stavu jsem bohužel neměla možnost tento projekt zrealizovat. V budoucnu jej však mám v plánu uskutečnit.

5. Shrnutí a závěr

Finální objekt, který vychází z této diplomové práce, je relikviář prenatalního života. Toto dílo obsahuje zeminu, drobné květy zastupující organickou složku a relikvii, pravý pupeční pahýl. Vše je zapečetěno, uchováno a zakonzervováno v epoxidové pryskyřici.

Cesta k tomuto objektu byla velmi zdlouhavá, trvala více než rok. Pro mě samotnou bylo velmi obohacující, jakým způsobem se námět přeměnil z prvotní představy do finální verze. Výsledný objekt jsem realizovala třikrát, jelikož se v první i druhé realizaci do procesu tvorby vložila náhoda a objekt bylo třeba zničit a znovu vytvořit. O to více se proces tvorby na tomto objektu stal součástí mého života i života mé rodiny. Stal se cenným předmětem, který byl tvořen, sledován a chráněn.

Teoretická část je záměrně rozdělena na dva celky, věnuje se tématu prenatalního života a tématu relikvií a relikviářů. Spojením těchto dvou pojmů se vytváří velký prostor pro mnohá podtémata, z nich však jsou zmíněna ta, která se jeví nejvíce důležitá pro závěrečnou tvorbu. Cílem bylo hledání společných aspektů, souvislostí, přiblížit zdánlivě nekompaktní náměty, aby se mohly praktické části sjednotit. Toho jsem se pokusila dosáhnout náhledem skrze psychologii, náboženství a umělecké zpracování námětů.

Téma prenatalního života je velice rozsáhlé a v současnosti je předmětem mnoha odborných výzkumů. Nahlížení na dítě v děloze jako na plnohodnotnou vědomou bytost, nikoli jako na nevědomý nebo snad nedokonalý organizmus se stalo jedním z důležitých předmětů zkoumání. Je mu věnováno několik rozličných kapitol, nahlízejících na život prenatalní z mnoha úhlů.

Praktická část navazuje na teoretickou, pokusila jsem se v ní vysvětlit inspirační zdroje, myšlenkové pochody, krystalizaci námětu a zdokumentovat také její realizaci.

Didaktická část navazuje na teoretickou, je vypracována a připravena k realizaci. Bohužel nebyla dosud uskutečněna z rodinných důvodů.

6. Seznam obrazové dokumentace

Obrázek č. 1

<https://www.federicoclapis.com/work/the-connection/>

Obrázek č. 2

<https://www.david-cerny-tour.com/embryo>

Obrázek č. 3

<https://iforum.cuni.cz/IFORUM-9834.html>

Obrázek č. 4

<http://www.josefinaduskova.cz/cz/sochy>

Obrázek č. 5

<http://www.topvip.cz/zajimavosti/pribeh-sochy-aneb-vystava-sochare-otmara-olivky-na-velehrade>

Obrázek č. 6

Návrhová část, materiál korýše, zdroj: vlastní

Obrázek č. 7

Návrhová část, relikviáře inspirované ostensoriem, zdroj: vlastní

Obrázek č. 8

Návrhová část, ukázka paprscité části ostensoria tvořené korýšem, zdroj: vlastní

Obrázek č. 9

Návrhová část, další návrhy relikviářů tvořené korýšem, zdroj: vlastní

Obrázek č. 10

Návrhová část, relikviáře s figurální složkou plodu, zdroj: vlastní

Obrázek č. 11-13

Návrhová část, návrhy relikviáře z epoxidu v základních geometrických tvarech, zdroj: vlastní

Obrázek č. 14

Návrhová část, objekt z vaty a řeřichy symbolizující placentu, zdroj: vlastní

Obrázek č. 15

Návrhová část, zadní strana objektu z vaty a řeřichy symbolizující placentu, zdroj: vlastní

Obrázek č. 16

Realizace zkuškového modelu, forma vytvořená v 3D programu připravená na tisk, zdroj: vlastní

Obrázek č. 17-18

Realizace zkuškového modelu, klíčení, zdroj: vlastní

Obrázek č. 19

Realizace zkuškového modelu, vylití formy epoxidem, zdroj: vlastní

Obrázek č. 20

Realizace zkuškového modelu, rozbití plastové formy, zdroj: vlastní

Obrázek č. 22

Realizace finálního objektu, 1. pokus, zachycení chemické reakce, zdroj: vlastní

Obrázek č. 23

Realizace finálního objektu, pupeční pahýlek po vyjmutí a očištění z reagujícího epoxidu, zdroj: vlastní

Obrázek č. 24

Realizace finálního objektu, 2. pokus, forma s vatou a vysušenou klíčící řeřichou před zaletím do epoxidu, zdroj: vlastní

Obrázek č. 25

Realizace finálního objektu, 3. pokus, 2. vrstva epoxidu, zdroj: vlastní

Obrázek č. 26

Výsledný objekt, celek, zdroj: vlastní

Obrázek č. 27

Výsledný objekt, pohled proti dennímu světlu, zdroj: vlastní

7. Použité zdroje internetové

About | Federico Clapis. Federico Clapis | Contemporary Italian artist [online]. Dostupné z: <https://www.federicoclapis.com/about/>

Anatomy, Abdomen and Pelvis, Umbilical Cord - StatPearls - NCBI Bookshelf. National Center for Biotechnology Information [online]. Copyright © 2021, StatPearls Publishing LLC. [cit. 27.10.2021]. Dostupné z: <https://www.ncbi.nlm.nih.gov/books/NBK557389/>

Atlas of Human Prenatal Morphogenesis - Jirasek Jan Evangelista (9789400966987) | ENbook.cz. Online prodej anglických knih | ENbook.cz [online]. Copyright © ENbook.cz 2020. Všechna práva vyhrazena [cit. 21.05.2021]. Dostupné z: <https://www.enbook.cz/atlas-of-human-prenatal-morphogenesis.html>

David Cerny and his art in Prague | Amused Observer. Amused Observer [online]. Copyright © 2021 [cit. 17.05.2021]. Dostupné z: <http://amusedobserver.com/en/a-weird-walk-following-the-footsteps-od-david-cerny-in-prague-the-czech-republic/>

David Černý - Aktuálně.cz. Aktuálně - Aktuálně.cz [online]. Copyright © [cit. 25.06.2021]. Dostupné z: <https://www.aktualne.cz/wiki/kultura/cerny-david-sochar/r~i:wiki:1803/>

David Černý rozpoltil Divadlo Na zábradlí — ČT24 — Česká televize. ČT24 — Nejdůvěryhodnější zpravodajský web v ČR — Česká televize [online]. Copyright © [cit. 27.02.2021]. Dostupné z: <https://ct24.ceskatelevize.cz/kultura/1421720-david-cerny-rozpoltil-divadlo-na-zabradli>

Do Babies Cry in the Womb? Plus, What It May Mean. Healthline: Medical information and health advice you can trust. [online]. Copyright © 2005 [cit. 28.09.2021]. Dostupné z: <https://www.healthline.com/health/pregnancy/do-babies-cry-in-the-womb#takeaway>

Federico Clapis | Art Backers - Limited Edition Prints Signed - Affordable Art. Art Backers - Limited Edition Prints Signed - Affordable Art [online]. Copyright © 2020 [cit. 19.02.2021]. Dostupné z: <https://www.artbackers.com/artists/federico-clapis/>

Frontiers | Maternal-Fetal Circadian Communication During Pregnancy | Endocrinology. Frontiers | Peer Reviewed Articles - Open Access Journals [online]. Dostupné z: <https://www.frontiersin.org/articles/10.3389/fendo.2020.00198/full>

Frontiers | Use of Human Umbilical Cord and Its Byproducts in Tissue Regeneration | Bioengineering and Biotechnology. Frontiers | Peer Reviewed Articles - Open Access Journals [online]. Dostupné z: <https://www.frontiersin.org/articles/10.3389/fbioe.2020.00117/full>

Historie antikoncepce | antikoncepce.cz. Informace o antikoncepci | antikoncepce.cz [online]. Copyright © 2021 Bayer s.r.o. [cit. 04.10.2021]. Dostupné z: <https://www.antikoncepce.cz/historie-antikoncepce>

Hroby a hrobky s uměleckými díly - sochař Otmar Oliva | iDobryDen. iDobryDen [online]. Copyright © 2001 [cit. 06.01.2022]. Dostupné z: <https://www.idobryden.cz/zajimavosti/hroby-a-hrobky-s-umeleckymi-dily-sochar-otmar-oliva-53085.html>

II. nicejský koncil | Událost dne. Událost dne | [online]. Dostupné z: <https://udalosti.signalny.cz/0909/ii-nicejsky-koncil>

Je zvláštní, že katolíci uctívají relikvie? Zde najdete vysvětlení.. FATYM [online]. Dostupné z: <https://www.fatym.com/view.php?nazevclanku=je-zvlastni-ze-katolici-uctivaji-relikvie-zde-najdete-vysvetleni&cislocclanku=2019030075>

Josefína Dušková – Křehkosti /Fragilities. Kultura21.cz [online]. Copyright ©2007 [cit. 21.05.2021]. Dostupné z: <https://www.kultura21.cz/vytvarne-umeni/5164-krehkosti-fragilites-josefina-duskova>

Lékař jako nájemný zabiják. Papež František přirovnal potrat k objednávce vraždy - Deník.cz. Deník.cz - informace, které jsou vám nejbliž [online]. Copyright © [cit. 12.10.2021]. Dostupné z: https://www.denik.cz/ze_sveta/lekar-jako-najemny-zabijak-papez-frantisek-prirovnal-potrat-k-objednani-vrazdy-20181010.html

Library : The Roman Catholic Church and Abortion: An Historical Perspective - Part I | Catholic Culture. Catholic News, Commentary, Information, Resources, and the Liturgical Year | Catholic

Culture [online]. Copyright © [cit. 12.10.2021]. Dostupné z: <https://www.catholicculture.org/culture/library/view.cfm?id=3361>

Liturgická plastika – Otmar Oliva. Otmar Oliva [online]. Dostupné z: <http://www.otmaroliva.cz/realizace/liturgicka-plastika/>

London Hosts World's First Public Crypto Sculpture, "Crypto Connection," Commissioned By Eidoo. Forbes [online]. Copyright © 2021 Forbes Media LLC. All Rights Reserved [cit. 17.05.2021]. Dostupné z: <https://www.forbes.com/sites/eidoo/2018/06/18/london-hosts-worlds-first-public-crypto-sculpture-crypto-connection-commissioned-by-eidoo/?sh=4d8209023900>

Málokdo ví, že z korunovačních klenotů je nejvzácnější ostatkový kříž, říká Andrej Šumbera | Dvojka. Český rozhlas Dvojka [online]. Copyright © 1997 [cit. 16.07.2021]. Dostupné z: <https://dvojka.rozhlas.cz/malokdo-vi-ze-z-korunovacnich-klenotu-je-nejvzacnejsi-ostatkovy-kriz-rika-andrej-7474883>

Marie a svatí. Svatí nepotlačují Krista. Svatořečení. Obrazy, sochy, relikvie. (KGI). Pastorage.cz [online]. Copyright © 2000 [cit. 24.06.2021]. Dostupné z: <https://www.pastorage.cz/tematicke-texty/marie-a-svati-svati-nepotlacuji-krista-svatoreceni-obrazy-sochy-relikvie-kgi>

Monstrance | liturgical vessel | Britannica. Encyclopedia Britannica | Britannica [online]. Copyright © Uryadnikov Sergey [cit. 16.07.2021]. Dostupné z: <https://www.britannica.com/topic/monstrance>

Navážte kontakt s miminkem v bříšku aneb prenatální komunikace | Lucie Kopáčová. Lucie Kopáčová | CESTY K [online]. Copyright © 2021 Lucie Kopáčová [cit. 28.09.2021]. Dostupné z: <https://luciekopacova.cz/navazte-kontakt-s-miminkem-v-brisku-aneb-prenatalni-komunikace/>

Opustil nás prof. Jan E. Jirásek | 2. lékařská fakulta Univerzity Karlovy. 2. lékařská fakulta Univerzity Karlovy [online]. Copyright © Univerzita Karlova [cit. 02.03.2021]. Dostupné z: <https://www.lf2.cuni.cz/fakulta/clanky/nekrology/opustil-nas-prof-jan-e-jirasek>

Otmar Oliva » Centrum pro dějiny sochařství . Home page » Centrum pro dějiny sochařství [online].
Copyright © Centrum pro dějiny sochařství [cit. 07.01.2022]. Dostupné
z: <http://www.socharstvi.info/autori/otmar-oliva/>

Otmar Oliva | Mene Tekel, mezinárodní festival. 301 Moved Permanently [online]. Dostupné
z: <https://www.menetekel.cz/cz/osobnosti/otmar-oliva/>

Otmar Oliva (1952). Redirecting to <https://www.pametnaroda.cz/cs> [online]. Copyright © 2008 [cit.
04.01.2022]. Dostupné z: <https://www.pametnaroda.cz/cs/oliva-otmar-1952>

Otmar Oliva (1952). Redirecting to <https://www.pametnaroda.cz/cs> [online]. Dostupné
z: <https://www.pametnaroda.cz/cs/oliva-otmar-20170530-0>

Otmar Oliva » Centrum pro dějiny sochařství . Home page » Centrum pro dějiny sochařství [online].
Copyright © Centrum pro dějiny sochařství [cit. 04.01.2022]. Dostupné
z: <http://www.socharstvi.info/autori/otmar-oliva/>

O významu relikvií. Klášter bosých karmelitánů ve Slaném [online]. Dostupné
z: <http://www.klasterslany.cz/texty/112-o-vyznamu-relikvii>

PhDr. Eva Labusová - rodičovství - psychologie - zdraví. PhDr. Eva Labusová - rodičovství -
psychologie - zdraví [online]. Copyright © 2006 [cit. 18.09.2021]. Dostupné
z: http://www.evalabusova.cz/preklady/prenatalni_psychologie.php

Prenatální psychologie. Informační systém [online]. Dostupné
z: https://is.muni.cz/el/ped/jaro2014/SC4BK_ONPS/um/kap2/kap2_6.html

prenatální psychologie, léčení porodního traumatu, naplnění potřeb. Úvod - Česká kraniosakrální
asociace [online]. Copyright © 2021 Česká asociace terapeutů kraniosakrální biodynamiky. [cit.
18.10.2021]. Dostupné z: <https://www.kranio.eu/porodni-trauma-slepe-misto-nasi-kultury/>

Přátelská embrya. Jan Evangelista Jirásek zahájil výstavu Život před narozením/věda a umění -
iForum. [online]. Copyright © 2012 Univerzita Karlova [cit. 18.05.2021]. Dostupné
z: <https://iforum.cuni.cz/IFORUM-9834.html>

Pupečník a jeho význam. Víte, co je pupečnicková krev? - JenProTěhotné.cz. JenProTěhotné.cz - Vše, co potřebujete vědět o těhotenství [online]. Dostupné z: <https://www.jenprotehotne.cz/pupecnik-a-pupik-jak-osetrovat-pupik/>

Relikviářové desky - Strahovský klášter. Královská kanonie premonstrátů na Strahově | Strahovský klášter [online]. Copyright © Text [cit. 12.07.2021]. Dostupné z: <https://www.strahovskyclaster.cz/relikviarove-desky>

Reliquaries: Formed by Function · Reliquaries: Formed by Function · Medieval Art. 301 Moved Permanently [online]. Dostupné z: http://projects.leadr.msu.edu/medievalart/exhibits/show/reliquaries_formed_function/reliquaries_formed_by_function

Renaissance childbirth - Victoria and Albert Museum. [online]. Copyright © Victoria and Albert Museum, London 2016 [cit. 30.09.2021]. Dostupné z: <http://www.vam.ac.uk/content/articles/r/renaissance-childbirth/>

Respect for Unborn Human Life: The Church's Constant Teaching | USCCB. United States Conference of Catholic Bishops [online]. Copyright ©2021 United States Conference of Catholic Bishops [cit. 12.10.2021]. Dostupné z: <https://www.usccb.org/issues-and-action/human-life-and-dignity/abortion/respect-for-unborn-human-life>

Spolek hudebních, výtvarných a literárních umělců | Umělecká beseda [online]. Copyright © 2021 Umělecká Beseda [cit. 21.02.2021]. Dostupné z: <https://www.umeleckabeseda.cz/duskova-josefina->

The Effect of Pregnancy-related Religious Training on Religious Attitudes among Pregnant Women. Journal of Midwifery and Reproductive Health [online]. Copyright © Journal Management System. [cit. 02.10.2021]. Dostupné z: https://jmrh.mums.ac.ir/article_10778.html

Václav Hořejší - Názory Aktuálně.cz. Blogy - Názory Aktuálně [online]. Copyright © Economia, a.s. [cit. 23.06.2021]. Dostupné z: <https://blog.aktualne.cz/blogy/vaclav-horejsi.php?itemid=4802>

8. Bibliografie

BAUEROVÁ, Anna. Tajemství chrámových pokladů. Vimperk: Papyrus, 1993. ISBN 80-85776-09-X

CICCOTTI, Serge. Rozumíte svému děťátku?: zajímavé psychologické experimenty pro lepší pochopení nejmenších dětí. Praha: Portál, 2008. Rádci pro rodiče a vychovatele. ISBN 978-80-7367-444-1

CINK, Ondřej. Relikviář svatého Maura. 2010. Sokolov: Fornica, 2010. ISBN 978-80-87194-12-6

CHAMBERLAIN, David B. Pohled do mateřského lůna: vědomé dítě od početí ke zrození. Praha: Kořeny, 2014. ISBN 978-80-905766-5-0

KAFKA, Luboš. Dárek z pouti: poutní a pouťové umění. Praha: Lika klub, 2009. ISBN 978-80-86069-52-4

9. Anotace

Jméno a příjmení	Bc. Lucie Veronika Botková
Katedra	Katedra výtvarné výchovy
Fakulta	Pedagogická
Vedoucí práce	Mgr. David Medek
Rok obhajoby	2022
Název práce	Relikviář prenatálního života
Název v angličtině	Reliquary od prenatal life
Anotace práce	<p>Tato diplomové práce vysvětluje téma prenatálního života a téma relikvií a relikviářů. Cílem je propojit tyto celky skrze jejich zkoumání z psychologického, náboženského a uměleckého hlediska. V praktické části se tyto oblasti spojují ve výtvarném objektu. Didaktická část nabízí pedagogické zpracování projektu s tématem prenatálního života.</p>
Klíčová slova	<p>Prenatální život, prenatální psychologie, objekt s tématem prenatálního života, relikviář, relikvie, uctívání relikvií, objekt s tématem relikviáře</p>
Anotace v angličtině	<p>This diploma thesis explains the theme of prenatal life and the theme of relics and reliquary. The aim is to connect these units through their research by a psychological, religious and artistic point of view. In the practical part, these areas are connected in a creative object. The didactic part offers a pedagogical elaboration of a project with the theme of prenatal life.</p>
Klíčová slova v angličtině	<p>Prenatal life, prenatal psychology, object art with the theme of prenatal life, reliquary, relics, relic worship, object art with the theme of the reliquary</p>
Přílohy vázané v práci	DVD
Rozsah práce	60 stran
Jazyk práce	Český
